

Pub. 4. num. 15. Pl. 9. 16.

13

Q. D. E. V.
DISSERTATIO IVRIS PVBLICI

1756

2. 2
3

DE
CONSORTIO
IMPERATORIS
ET
STATVVM IMPERII
IN POTESTATE
LEGISLATORIA ET IVDICIARIA,
GENVINO FVNDAMENTO
RECVRSVS AD COMITIA,

P. 120,

EX CLEMENTISSIMO ^{QVAM} SVPERIORVM PERMISSV,
SVB PRAESIDIO

VIRI ILLVSTRIS, EXCELLENTISSIMI, CONSVLTISSIMI,

IO. ERNESTI FLOERCKE, ICTI,

POTENT. BORVSS. REGI A CONSILII SANCTORIBVS,

ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORIS,

ILLVSTRVM ICTORVM HALENSIVM PRAESIDIS ORDINARIJ,

ANTECESSORIS PRIMARIJ, COMIT. PALAT. CAESAREI,

PATRONI ET STVDIORVM PROMOTORIS

AETERNVM DEVENERANDI,

DIE X. FEBR. MDCCCLVI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBMITTET

A V C T O R

ARENTINVS KOEPKEN

MAGDEBVRGENSIS.

HALAE AD SALAM LITERIS HENDELIANIS.

DISSECTIO JURIS PVLICIS
IN
CONSORTIO
IMPERATORIS
STATVM IMPERII
LEGISLATORIA ET IVDICIANA
GENVINO IMPERATORIO
RECVRSVS AD COMMITTA

EX CLEMENTISSIMO SVPERIORVM PERMISSV
SVB PRAESIDIO
VNIUSERSITATIS ALMAE MATRIS
IO. ERNESTI FLOERCKE, ICTI
POTENTISSIMO REGIS A CANTONIBVS
SARONIAE, SARDINIAE, SICILIAE, SARDINIAE, GABRIELI
VICARIO GENERALI COMITATVS CASSELLI
PROMOTVS ET SVB DIGNITATE PROMOTORIS
AUSTRIACVM PRAESIDIUM
VNIUSERSITATIS ALMAE MATRIS
VNIUSERSITATIS ALMAE MATRIS
VNIUSERSITATIS ALMAE MATRIS

AVCTOR
ERNESTIVS KOPPEL

HABET AD SACRAM BIBLIOTHECAM HENRICHIANAM

ALL' ILLUSTRISSIMO SIGNOR,
IL SIGNOR
FEDERICO GIORGIO
DI MANSTEIN,

COLONELLO DEL REGIMENTO DEL SE-
RENISSIMO PRINCIPE D'ANHALT-DESSAU
AL SERVIZIO DI SUA MAESTÀ,
IL RÉ DI PRUSSIA,

SIGNOR, E PADRONE MIO
GRAZIOSISSIMO, ED OS-
SERVANDISSIMO.

ALL' ILLUST. SMO. SIGNORE

IL SIGNORE

FEDERICO GIORGIO

DI MANNSTEIN

COLONNELLO DEL REGIMENTO DEL RE

REGIUM PRINCE DI ANHALT-DESSAU

AL SERVIZIO DI S. A. S. S. A.

IL RE DI PRUSSIA

SIGNOR. E PADRONE MIO

GRAZIOSISSIMO. ED OS.

SERVANDISSIMO

ED
ALL' ILLUSTRISSIMO SIGNOR,
IL SIGNOR
AUGUSTO D' HÆSELER,
SIGNOR D' HÆSELER,
CONSILIER PRIVATO DI SUA MAESTÀ
IL RÉ DI PRUSSIA, E PRIMO
FINANCIÈRE DEL DUCATO DI MAGDEBURGO,
SIGNOR, E PADRONE MIO
GRAZIOSISSIMO, E CO-
LENDISSIMO.

LIBRERIA DI S. PIETRO

ED.

MIL. ILLUSTRISSIMO SIGNOR

IL SIGNOR

AUGUSTO D. HASSELER

SIGNOR D. HASSELER

CONSULIER PRIVATO DI SUA MAESTÀ

IL RE DI RUSSIA, E PRIMO

VICINIERE DEL DUCATO DI MAGDEBURGO

SIGNOR E PADRONE MIO

GRATISSIMO, E CO.

FRANCO

LIBRERIA DI S. PIETRO

ILLUSTRISSIMI SIGNORI,

timolato dal favore di cui LE SIGNORIE LORO ILLUSTRISSIME m' hanno sempre colmato per tutto 'l tempo, che son' in quest' accademia, abbraccio l' occasione, che mi si presenta adesso, di manifestar i pensieri del mio cuore, che non sente, se non ringraziamenti. Mi ricordo con ogni immaginabil riconoscenza delle cortesie ricevute nelle di LORO CASE, ch' avvanzan' ogni termine di compitezza, e che sono state moltiplicate

cogli anni. Ho sempre bramato per questa ragione un' opportunità, di confessar il gravame del mio debito, e d' attestar al pubblico, quant' infinitamente LE sia obbligato. Ardisco però offrirLE questa piccola dissertatione, nella quale ascrivo tutto, ch' avera forse 'l suffragio dei virtuosi, al di LORO favore, poiche questo solo m' hà sempr' incitato ad essercitarmi negli studii, per rendermi in alcuna maniera degno dell' essmie grazie, che LORO in abbondanza m' hanno conferte. Aggradiscbino quest' offerta della mia divozione, i di cui effetti non possono corrisponder agli eccessi della di LORO innata gentilezza. LE devo i favorevoli sguardi della mia sorte, c' hò sentiti quì, e LE dovrò anche quelli, che secondo 'l decreto del SUPRE-

1790

PREMO NUME *sono forse per sentire. In virtù di*
cui LE *prego umilissimamente* ILLUSTRISSIMI
SIGNORI, *di continuarmi quest' affezione, che*
se ben non la merito, mi renderà felicissimo. Fac-
cia L' ALTISSIMO, *che* LORO *si conservino con*
TUTTE LE SUE ILLUSTRISSIME CASE
in una sanità perfettissima, e che vedano una lon-
ghevissima serie d'anni, afn che possa aver' ancora
longo tempo l' honore di professarmi con tutta la
riverezza escogitabile

DELLE DI LORO SIGNORIE
ILLUSTRISSIME

obligatissimo e divotissimo servo,
AUTORE.

BENEVOLO LECTORI.

Per biennium & quod excurrit, in Themidis templo commoratus, ut non nisi specimine quodam in cathedra defenso ad patrios reverterer lares, sacrum sanctumque mihi duxi. Elegeram hanc in finem thema aliquod ex amplissima Juris civilis penu desumptum: sed communicatis cum PERILLUSTRI meo PRÆSIDE, QUEM nunquam sine tenerrimo animi adfectu nominare possum, consiliis, animum mutavi. Suafor enim IS mihi existit atque auctor, ut thema illustrius aggrederer. Cumque EJUS consilia semper mihi fuerint iusta, illa & in hoc negotio exequi, nullus dubitavi. Nescio quidem quæ fata mea hæc scriptiuncula habitura sit, hoc tamen a TE B. L. modeste peto, ut id quod TIBI displicet, nimix festinationi, qua premor, quæque omnium fere ex Academiis discedentium comes esse solet, & quominus fœtum huncce lambere potuerim, me prohibuit, adscribas. Sic ut temporis rationem haberem, aliquot jura quæ & ad potestatem legislatariam, & ad potestatem judiciariam pertinent, non tetigi, quamvis si dicendum quod res est, illa hic tractanda essent. Sed horum veniam me a TE facile impetraturum esse, spero. Animus & conatus adfuit, an exitus responderit, TUUM est judicare. Vale mihi que fave.

SECTIO

SECTIO I.

MEMBRUM I.

DE

PRINCIPIO EX QUO DIJUDICARI POTEST, UTRUM JUS IN IMPERIO CONTENTUM IN GERMANIA SIT COMMUNICATUM AN RESERVATUM?

§. I.

Distinctio jurium majestaticorum in Germania.

Jura quæ in summo quod in Germania obtinet, imperio continentur, ex parte esse reservata, ex parte autem communicata, apud omnes fere juris publici Doctores est in confesso; quamvis si accuratus reservatorum jurium census exigatur, potestas imperatoris ab aliis extendatur, ab aliis autem imminuatur, prout censum hunc instituentes vel Cæsari vel statibus addicti sunt. Exempla ab utraque parte sat illustra prostant eorum, qui in hac doctrina, in cujus tractatione tanta, quanta navigantibus in freto Siculo opus est circumspeditione,

A

ne,

ne, limites exceſſerunt. STAMLERVS a) enim, MUE-
TZIUS b), Wenc. XAVER. Neumann a PUCHOLTZ c),
LYNCKERUS d), & eruditus Auctor qui nuperrime
ſub larva *Ceſarini FÜRSTENERII* e) in ſcenam eru-
ditorum prodiit, vel omnia jura ad reſervata impera-
toris trahere ſatagunt: cum e contrario perſonatus
Hippolytus a LAPIDE & qui in ejus ſchola edocti ſunt,
vel ipſum imperatorem ſi fieri poſſet, ſtatibus inferio-
rem reddere conantur. Rationem autem cur hi Do-
ctores in tot ſententiarum divortia abierint, cum *TRI-
TIO* f) in eo eſſe putamus, quod ſine certa norma im-
perii ſuppoſita de juriſſibus tam reſervatis quam com-
municatis philoſophati ſint.

§. II.

Quæ interdum admodum dubia.

Sed ut ingenue fatear, non leve etiam periculum
illi ſubeunt, qui reſervata imperatoris ad numeros ex-
ponere ſtudent. Hæc enim cum ex legibus imperii
fundamentalibus, aut ex natura ipſius imperii ſint col-
ligenda, leges autem de omnibus caſibus non diſpo-
nant, natura vero imperii ab unoquoque prout ejus
fert opinio, torqueatur, temerarii ſine dubio ſunt eo-
rum conatus, qui omnia imperatoris reſervata uno
quaſi in ſchemate adumbrare nituntur. Accedit,
quod

a) *de reſervatis*, Gießen 1658.

b) *de majeſtate imperatoria juri ſuo aſſerta*, Norimberg. 1714.

c) *in adnotat. ad SCHWEDERI Introducſt. in J. P.* Norimb. 1716.

d) *in Analeſis ad SCHWEDERI Jus P.* Jen. 1689. & in variis Diff.

e) *in duplici tractatu, uno von des Käyſers Jurisdiction* 1747,
altero *von des Käyſerl. Cammer Gerichts-Jurisdiction* 1748.

f) *in Spec. J. P. L. V. c. 3. §. 21.*

quod idem non semper eorum maneat numerus, sed nova oriantur, alia in defuetudinem abeant, alia per capitulationes immutentur; hinc non possum non a TITIO a) & SPENERO b) discedere, atque cum viris juris publici citra controversiam peritissimis MOSE-RO c) nempe & MASCOVIO d) statuere, quod certus eorum numerus iniri nequeat. Ipsi etiam ut in vulgus notum est, legati Ferdinandi III. qui sanctioni pacis Osnabrüggenis intererant, a statibus Evangelicis rogati numerum reservatorum edere non ausi sunt, sed ut ex literis eorum apud LONDORNIUM e) constat, ad jura de more antiquo provocabant. Merito autem hic cum TREVERO f) quaerimus, quisnam sit ille mos antiquus? & quis epocham ejus determinare audeat? Patet igitur ex his, quantis difficultatibus obnoxia, quantisque dubiis involuta sit doctrina eorum, qui exactum reservatorum censum meditantur.

§. III.

Principium Lampadii exponitur.

Ne tamen in praestantissima hac juris publici parte incerti fluctuemus, quidam haud incelebris nominis Doctores re ad formam artis revocata, de principio quodam solliciti fuerunt, quo pro amissi posito, judicare possimus, utrum jus majestaticum sit communicatum an reservatum? Sed cum hac sine lege statu-

A 2

antur,

a) in *Spec. J. P.* l. c. §. 22.b) in *Teutschen Jure publico* L. IV. c. 5. §. I. n. d. p. 123.c) in *Staats-Recht* L. II. c. 17. §. 1.d) in *Princ. J. P.* L. V. c. 9. §. 3.e) in *Aëlis publ.* T. V. c. 113. §. 17. p. 1145.f) in *Diss. de studiis imp. Rom. germ. ruin. proc.* c. 2. §. 50. p. 73.

antur, & præfumptionibus inædificata sint, illa multis jam olim & hodie adhuc subsunt dubiis: id quod ex eorum censu, quem prouti scopus noster fert, brevissima instituemus, omnium optime elucescet. Notissima est regula quam LAMPADIUS *a)* tradit, quamque KULPISIUS *b)*, LYNCKERUS *c)*, MOSERUS *d)*, (qui tamen mentem mutavit) *e)*, aliique adoptant: quod omnia jura in imperio contenta, imperatoris sint reservata, in quorum communionem ordines imperii per capitulationes, recessus, aliasve constitutiones non concesserint: seu ut hodie plerumque effertur: quod jus majestaticum tam diu pro imperatoris reservato habendum sit, donec a statibus illud communicatum esse, doceatur. Sed quamvis KULPISIUS *f)*, aliique post illum remis velisque eo contendant, ut illam extra omnem dubitationis aleam constituent, multa tamen & sat gravia argumenta illi adhuc opponi possunt.

§. IV.

Argumenta illi contraria adducuntur Argumentum I. & II.

Primo enim, si regulam construere velis, ex qua, quid in dubio statuendum sit, conicere valeas, constat, eam ex eo quod pluribus rebus ad eam examinandis commune est, non vero ex eo quod paucioribus inest, esse

- a)* de republ. rom. germ. P. III. c. 13. §. 5. p. 142. & c. 16. §. 1. p. 169.
b) in Comment. ad MONZAMB. P. II. c. 5. §. 37. p. 182. & in Posit. J. P. Exerc. II. §. 13. p. 25.
c) in Diss. de consensu Elect. th. 3.
d) in Diss. de potest. imp. circa conc. privil. §. 4. p. 10.
e) im Staats-Recht, L. I. c. 40. §. 3. 199.
f) ad MONZAMB. l. c.

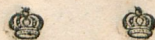

esse concinnandam, ut ne defectus determinationum citra necessitatem augeantur, & exceptiones inde orta totam evertere videantur regulam. Jam vero nemo nisi REINKINGIUS *a*), STAMLERUS *b*), MVLTZIUS *c*), aliique horum vestigia prementes inficias ire potest, reservata imperatoris si cum juribus communicatis comparentur, ab his numero admodum vinci. Hinc si regula componenda est, ea magis horum quam illorum naturæ accommodanda. Quid? quod THOMASIVS *d*), cui etiam SPENER *e*) suffragatur, illum censendum putat, qui cum ex centum juribus nonaginta cum aliquo haberet communia, ad reliqua decem quae eidem ex hypothese propria essent, deducenda, ejusmodi axiomate uti vellet. Etsi dicendum quod res est, pacta omnino quibus imperator ad strictus est, regulam, praesumptio autem quae pro eodem militat, exceptionem constituit. Deinde exempla historica, quibus GUNDLING *f*) totum imperium antiquitus penes imperatorem fuisse asserit, quaeque non nulli pro firmanda hac regula huc trahunt, plane nil efficiunt. Haec enim statum antiquum ita fuisse probant, a quo tamen ad hodiernum per leges imperii valde mutatum inferri non posse, quilibet illustri MOSERO *g*) facile conceder.

A 3

§. V.

- a*) in tract. *de regimine secular.* L. I. cl. II. §. 2.
- b*) libr. c.
- c*) libr. c.
- d*) in not. ad MONZAMB. c. V. §. 27. p. 300.
- e*) in *Teutschen J. Publ.* L. IV. c. 5. §. 1. n. d.
- f*) in *Diss. de statu reipubl. germ. sub Conrado I.* §. VI. sq.
- g*) in *comp. J. P. P. I.* c. 10. §. 3. & in *Staats-Recht*, P. II. p. 273.

Tertio præsumtio ad quam defensores hujus principii tanquam ad anchoram sacram confugiunt, mihi tam fortis esse non videtur. Est autem illa ex earum genere, quæ mutationem non præsumendam esse, inculcant. Cum enim ex GUNDLINGII *a)* asseritis, quæ patroni hujus sententiæ avida manu arripiunt, enitescat, regum Germanorum potestatem olim plenissimam fere fuisse, statim inde & non sine veritatis colore colligunt, hoc imperium cum imperator fasces cum proceribus dividerit ex parte esse mutatum: cum autem mutatio ut in schola loquimur, sit facti, eam, non esse præsumendam. Hinc in jure dubio ab eo, qui hujus particeps esse contendit, probationis onus esse suscipiendum. Sane hoc argumento nil speciosius. Hinc mirari nos non subit, quod viri tam illustres tamque eruditi hoc principium tanquam sanctissimum quod unquam vetus Troja habuit, palladium custodiunt atque propugnant. Sed demamus illi speciem. Ut autem calculos nostros recte ducamus, tempora antiqua ab hodiernis ante omnia discernenda esse, statuiamus. Illis enim temporibus proceres Germaniæ jura sua non ex legibus scriptis sed ex observantia deducebant, qua de re tot eorum provocationes ad illam factæ & apud scriptores *συγγεγονως* obviæ, quarum quasdam SPENERUS *b)* collegit, nos dubitare non sinunt. Cum tamen observantia ob suam naturam sit probanda,

a) in Diss. cit. §. VII. sq.

b) in *Historia Germ. Univers. & pragmat.* T. I. L. VI. c. 9. §. 8. p. 600.

da, probatio illis utique incumberebat. Si igitur in *augustissimos nostros* qui hoc ævo purpura condecorantur, *imperatores*, idem quod olim iis delatum est, imperium transferretur, aut si imperium sine ullo limite illis concessum tunc demum cum jam concessum est, limitibus circumscriberetur, natura imperii illimitati nosmet ita præsumere juberet. Tunc enim toties, quoties quis jus in imperio contentum ad se pertinere quodammodo contendit, mutatio supponitur, quæ omnino probanda est. Sed hoc pro certo ponit, imperium plenum & illimitatum esse translatum, & factò demum subsequente esse diminutum & limitatum, quod tamen de imperio quod in invictissimum Germaniæ imperatorem hodie transfertur, asseverari nequit. Illi enim imperium traditum non limitatur, sed imperium jam limitatum ut omnes capitulationes docent, traditur, propterea quod ut HENNIGES c) vir, qui auroram jurisprudentiæ publicæ ex mediis juris romani, quibus tunc temporis circumfusa erat, tenebris, vidit exsplendescentem, recte argumentatur, ab imperatoris optione non stat, quæ jura cum statibus communicare velit.

§. VI.

Argumentum IV.

Tandem & ipsa imperii hodierni natura huic principio obstat. Quodcunque enim imperium tibi in Germania finxeris, id largiri debes, illud esse limitatum. Si autem imperium limitatur, ejus exercitium certis legibus adstringitur in iis, quæ semper eodem modo in *Meditat. ad Instrum. Pacis*, Spec. VII. p. 869.

dem modo contingunt, ad ea vero de quibus non nisi ex præfenti tempore judicari potest, utrum sit e re civitatis nec ne ut hoc vel alio modo expediantur? consensus vel universæ civitatis vel quorundam ex civitate requiritur: WOLF. P. VIII. §. N. §. 74. Utroque in casu imperantis jus ex voluntate eorum, qui imperium transtulere, metiendum, & in casu dubio, quando ad præsumptiones recurrendum, inquiri debet, qualis præsumenda sit voluntas populi imperium transferentis. WOLF. l. c. §. 48. hæc autem interpretatio ita facienda est, quemadmodum populus si de hoc casu cogitasset, eam declarasset, IDEM l. c. §. 252. in schol. hinc præsumtio magis pro populo quam pro imperante pugnat. Nec obest quod antecessores in regno soli de ejusmodi casu judicarint. Si enim regnum est electivum, jus regis imminui & augeri potest, prout populo visum fuerit. Successori enim jus quæsitum non competit in ea, quæ in antecessorem translata sunt: sed unice penes populum est, quomodo imperium iterum limitare & limitatum transferre velit. IDEM l. c. §. 389.

§. VII.

Aliud principium recensetur.

Alii autem juris publici Doctores qui ob eruditionem non minus in famæ delubro versantur, difficultatibus quibus hoc principium premitur, perspectis viam illi e diametro oppositam ingressi sunt: hæc posita regula, quod in dubio pro statibus non vero pro Cæsare præsumtio pugnet. Rationes quibus illud superstruunt, ex historia ab iis petuntur, & sequens, quod sibi fingunt, systema constituunt. Germanos tanquam

quam liberrimos populos a Carolo M. ejusque successoribus esse subactos, atque per Carolingicorum tyrannidem libertate una cum seculis propagata esse privatos: hanc autem post obitum *Caroli Crassi* sanguine fere elanguescente, sub *Arnulpho & Ludovico Infante* novos sumfisse spiritus, & profapia Carolingicorum in Germania extincta, prorsus revixisse, atque imperatorem a principibus in imperii societatem esse receptum, ut PUFENDORF *a)* sub larva MONZAMBANI, *de* LUDEWIG *b)* ab eoque citati *c)*, VERPORTEN *d)*, aliique late hoc thema persequuntur, & illud exemplis historicis corroborare allaborant.

§. VIII.

Quod expenditur.

Sed quamvis hanc doctrinam cum *Celeberrimo* MOSERO *e)* in medio relinquam, nec illam cum aliis pro fabula habere, nec cum ZSCHACKWIZIO *f)* vindices contrariæ sententiæ criminis læsæ majestatis in principes imperii reos agere gestiam, id tamen firmiter credo, regulam supra allegatam inde confici non posse. Licet, ut liberalissimi sumus, LUDEWIGIO & ejus vestigia prementibus concedamus, omnia quem-

B

admo-

- a)* de statu reipubl. rom. germ. c. 3. §. 2. sq.
b) tam in præfatione ad *Singularia* J. P. c. II. Arg. I. & II. p. 70. sq. quam in Diss. quæ inscribitur *Germania princeps post Carolingica* c. 4. & in bibliotheca scriptor. de principibus German. *Germaniæ principi* præfixa, c. IV. §. 30. sq. p. 85. sq.
c) in cit. præfat. c. II. Arg. II. §. 2. p. 98. sq.
d) in Schediasmate de Ducatib. in vet. Germ. regno hereditariis §. VII. p. 57. sqq.
e) in Staats-Recht L. I. c. 40. §. 2.
f) ad laudat. VERPORTENII comment. §. II. n. c. p. 16.

admodum ab illis prolata sunt, ita sese habere: tamen ex uno aliove jure, quod duces libere exercuisse aliquatenus probant, non fuit, totum regalium complexum illis constituisse. Si enim apud HEPIDANUM *a)* legimus, quod ERCHANGER & *Bertholt* cum *Vodalrico* comite & ARNULPHO Bojoariorum duce *Agarenos* ad *Ine* fluvium fuderint, aut si apud EKKEHARDUM *b)* reperimus: quod BURCARDI SUEVI *vidua colloquium publicum pro his & aliis regiminis causis in Wallemillis villa edixerit, atque illuc Episcopum & Abbatem venire jusserit*, ne quidem regale belli, aut comitiorum, quale illud in superioritate territoriali hodie cernimus, ne dum ipsa superioritas territorialis erui potest. Deinde HENRICUS & OTTONES imo ipse CONRADUS, quod historia docet, & etiam LUDEWIGIUS *c)* negare nequit, duces hos renitentes quos scriptores inde rebelles vocant, ad obsequium redegere, nimiamque quam adfectabant, libertatem præciderunt: & superioritatem hanc territorialem in prima quasi herba suffocarunt, hinc præsumptioni quæ inde elicitur, cum fundamentum ejus titubet, omnis probabilitas subtrahitur. Denique formula superioritatis illius territorialis ut ITTER *d)* jam monuit, ab ea, quæ hodie in Germania est, valde distat: hinc ab illa ad hanc tuto colligi nequit. Et eatenus proba sunt GUNDLINGII *e)* ratiocinia, quibus eorum

a) ad ann. 913. apud QUERCETANOS in *collectione scriptorum Franc.* T. III. p. 474.

b) de *casibus monast. S. Galli* c. 10. apud GOLDASTUM in *collectione scriptor. rer. Alemannic.* T. I. p. 29.

c) in cit. *Diff.* c. II. §. VII. n. aa) p. 28.

d) de *feudis imp.* c. I. §. 17. p. 40.

e) in *Diff.* cit. §. VII. n. (n) p. 62. fq.

eorum sententiam convellit, qui ut ille fatur, paradoxam hanc opinionem eo sine Germaniæ principibus commendant, ut ne eorum jura, Cæsaris aliquando potentioris ausibus pateant.

§. IX.

Tertium producitur.

Quæ cum ita sint, quilibet facile animadvertit, fieri non posse, ut principium aliquod excogitecur, cui tanquam lapidi lydio omnia jura majestatica sine ulla distinctione applicari queant. Et hæc sine dubio rationes illustrem MOSERUM moverunt, ut discessione ab utraque præsumptionum parte facta, novam regulam limitatione quadam adhibita, proponeret. Quæ ut ipsum loquentem *a)* sistamus, sequentis est argumenti: *Ich glaube, man müsse hiebey nicht sowohl auf die alte als auf die jetzige Zeiten sehen, und in Sachen, welche in die Regierung des gantzen Reichs einschlagen, für den Kayser, in denen aber welche die eintzeln Regierungen der Staaten von Teutschland betreffen, für die Stände sprechen.* Quamque telam in compendio citato cæptam, *im Staats-Recht ita pertexuit b): In solchen Fällen, welche in das Regiment des gantzen Teutschen Staats-Cörpers einschlagen, hielte ich dafür, daß man vor den Kayser præsumiren müsse, den er ist des Reichs Oberhaupt, und zwar soll er selbst der Intention der Stände nach, nicht ein gemahltes, sondern ein würckliches Oberhaupt seyn. Es ist auch denen Gerechtsahmen und Freyheiten des Reichs in denen Reichs-Grundgesetzen so prospiciret, daß dem Kayser von Rechtswegen keine Gelegenheit übrig bleibt, selbige zu unterdrucken, so deucht mich auch*

B 2

billig

a) in *Comp. Jur. Publ. L. I. c. X. §. 3. circa fin.*

b) *L. I. c. 40. §. 10. 11.*

billig zu seyn, daß man ihm in dubio auch zukommen
lasse, was einem Regenten zuſteht, und von ihm bey Ge-
legenheit gebraucht, aber nicht misbraucht werden kan.

§. X.

Quod modeste discutitur.

Nisi omnia me fallunt, Vir juris publici peritissi-
mus duplex distinguit imperium. Unum, quod im-
peratori ad gubernacula totius imperii ſedenti com-
petit: alterum, quod quilibet ordinum in ſua provin-
cia exercet. In illo pro imperatore, in hoc pro ſtati-
bus præſumendum eſſe contendit. Qua diſtinctione
adhibita multa obſtacula, quæ principiis ſupra recen-
ſitis obſtant, fauſto molimine ſummoventur, non ve-
ro quod tamen pace Viri illuſtris dictum eſto, omnia.
Tantum autem abeſt, ut ſententiam Viri laude mea
ſuperioris limæ meæ adhuc rudi ſubjicere audeam, ut
potius rationes, ob quas hic cum ipſo facere non poſ-
ſim, exponam. Nam etiam huic principio obſtat phi-
loſophia THOMASII, qua principium LAMPADII re-
fellit. Quamvis enim diſtinctio, qua utitur Vir meri-
tiſſimus, multa jura communicata ſeparaverit, plura ta-
men & longe plura adhuc reſtant communicata quam
reſervata, quæ cum ad naturam reſervatorum regula
concinata ſit, illam tanquam exceptiones fere infringunt.
Deinde licet ordines nolint, ut *Auguſtiſſimus*
non *pictus*, quemadmodum Viro ſummo loqui placuit,
ſed *verus ſit imperator*: poteſtas ejus tamen ex natura
imperii, quod in eum translatum eſt, æſtimanda: quod
cum ſit limitatum, & in imperio limitato ea, quæ limi-
tata non ſunt, nec in translatione limitibus circumſcri-
bi potuerunt, ſecundum voluntatem, quam populus ſi
de iis cogitaſſet declaraturus erat, ſint interpretanda,
præ-

presumptio magis pro populo imperium limitatum transferente, quam pro eo, in quem translatio facta est, militat, id quod Philosophorum principes PUFENDORF *a*) & WOLFIUS *b*) pluribus asserunt.

§. XI.

Aliud proponitur.

Rebus autem ita comparatis, parum abest, quin viris acutissimis ITTERO *c*), THOMASIO *d*), & TREUERO *e*), assentiamur, statuentibus, ultra privatorum esse vires, principium adæquatum invenire, cui omnia ex asse conveniant: non quidem ex eo fundamento, quod ut KULPISIUS *f*) putat, ipsius *imperatoris* legati tempore pacis Westphalicæ hoc non fuerint ausi: hos enim monente TITIO *g*) multa a definitione & recensione reservatorum dimovere potuerunt, quæ privatos anxios non tenent: sed quia ut THOMASIVS alia occasione *h*) dicit, periculosum est, de eorum iuribus scribere, qui possunt proscribere, & quod hominibus privatæ sortis non licet, legibus silentibus loqui. Hac vero cautela fulti de principio quodam solliciti fuimus, quod non ut duo præcedanea (§. §. III–VIII.) exposta, antiquis historiarum monumentis, statum reipublicæ germanicæ vetustiore loquentibus, aut arenosis præsumtionum fundamentis inædificatum sit, sed quod statui imperii hodierno, & legibus fundamenta-

B 3

libus,

a) in *Jure Natur. & Gent.* L. VII. c. 6. §. 17.

b) P. VIII. *J. Nat.* §. 74. colt. §. 252. in schol.

c) de *gradibus academ.* c. VI. §. 3. 4.

d) in *Diss. de injusta opposit. jurium majest. super. territ. & reservat. imperat.* §. 22. 23.

e) in *Diss. cit.* c. II. §. 10. n. b.

f) ad *MONZAMB.* c. V. §. 27. sq.

g) in *spec. J. P. L. V.* c. 3. §. 22.

h) ad *MONZAMB.* c. III. c. 5. n. r.

libus, firmissimis salutis & libertatis germanicæ columnis, superstruatur. Et licet hoc nostrum dogma suffragiis aliorum Doctorum munire nequeamus, animo tamen propterea non cadimus, probe memores illius, quod magnus SEILERUS, pacificator Ryswicensis strenuus & gravis, teste LUDEWIGIO *a*) edixit; parum nempe aut nihil in publicis causis esse, nomina LIMNÆI, SCHWEDERI, VITRIARIi ceterorumque pro se habere, nisi simul lex aut consuetudo usu imperii probata assertorum comes sit.

§. XII.

Regula prima & demonstratio ejus.

Ante omnia autem cum excellentissimo MOSE-RO *b*) diversa, quæ in Germania sunt, imperia distinguo. Aliud enim est, quod in toto imperio administratur, aliud autem quod in singulis ejus provinciis geritur. De hoc sequens esto regula: JURA QUÆ IN IMPERIO, QUOD IN SINGULIS GERMANIÆ PROVINCIIS GERITUR, CONTINENTUR, STATIBUS COMPETUNT, NISI EA IMPERATORIS PROPRIA ESSE, EX LEGIBUS IMPERII FUNDAMENTALIBUS, AUT EX OBSERVANTIA PROBETUR. Demonstratio hujus problematis ex ipsis legibus fundamentalibus petitur. Sic enim in *Instrument. pacis c*) firmissima jurium territorialium anchora, sancitum legimus: *Omnes & singuli Electores, principes & status imp. rom. in antiquis suis juribus, prerogativis & libertate, privilegiis, libero juris territorialis, tam in ecclesiasticis, quam politicis, exercitio, ditionibus, regalibus, horumque omnium possessione, vigore hujus transactionis ita stabiliti, firmitque sunt,*
ut

a) in præfat. ad singularia J. R. c. II. §. 10. p. 55.

b) loc. cit. §. 10.

c) Art. VIII. §. 1.

ut a nullo unquam sub quocunque preteatu, facto turbari possint, vel debeant. Ex quibus verbis elicio, quod status in possessione liberi juris territorialis exercitii seu quod idem est, imperii, quod in singulis Germaniæ provinciis obtinet, firmati stabilitique dicantur. Si hoc est, omnia jura, quæ cum possessione conjuncta sunt, ipsis etiam statibus competere debent. Cum autem in his præcipuum sit, quod pro possessore militet præsumtio, quæ non nisi contrarii probatione elidi potest: prono alveo inde fluit, quod is qui jus quoddam in jure territoriali contentum, statibus dubium reddit, illius probationem subire teneatur. Id quod ipse etiam textus ulterius probat. Pergunt enim conditores hujus pacis æterno analium honore digni, *ut a nullo unquam*, hinc nec ipse *Augustissimus imperator* excipitur, *de facto turbari possint, vel debeant*: quæ autem verba innuunt, viam facti quidem, non autem viam juris esse interclusam. Is autem, qui hac posteriore experitur, probationis onus, paucissimis quibusdam casibus exceptis, suscipere debet. Et hac in re HENNINGSIUM virum non in umbra Musarum consensentem, sed in ipso negotiorum publicorum strepitu enutritum, mihi ad stipulantem a) habeo. Sufficit itaque possessio, si jura dubia fuerint, donec in petitorio constet, quis sit prior. Est hoc quidem commune possessionis beneficium, sed hoc singulari argumento ex pace Westphalica fulcitur, ut possessor a nullo unquam sub quocunque preteatu de facto turbari debeat. Accedit quod invictissimus, cujus sceptrum veneramur, imperator FRANCISCUS in capitulatione sua b) promittit: *Wollendie guldene Bulle – sonderlich aber obgedachte Münster und Osnabrückische Frie-*

a) in Medit. ad J. P. spec. VII. p. 871.

b) Art. II. §. 3.

Friedens-Schlüsse, bevorab was Art.V. §.2. Art.VIII.de juribus statuum, und Art.VII. Unanimique quoque – gleich als wenn es dieser Capitulation von Wort zu Wort einverleibet, fest und unverbrüchlich halten, und unter keinerley Vorwand es sey wer es wolle, ohne Churfürsten, Fürsten und Stände auf einen Reichs oder Ordinari-Deputations Tag, vorübergehende Bewilligung, daraus schreiben, sondern dasselbe gebührend handhaben, und dawieder niemand beschweren, noch durch andere beschweren lassen – – Sane ex his verbis sine ullo interpretationis adjumento sole meridiano clarius apparet, quod ipse imperator possessionem jurium territorialium statibus in pace Westphalica assertam, omniaque jura cum ea connexa, sanctissima sua promissione denuo corroborat. Nec sollicitat me objectio eorum, qui cum superioritas territorialis, quoad ortum junior sit ipso, quod imperatori competit, imperio, præsumtionem pro hoc magis quam pro illa militare contendunt. Præter id enim quod supra jam vindicibus hujus sententiæ oppositum est, recte cum SPENERO a) regerimus, quod omnis præsumtio legibus loquentibus vana sit.

§. XIII.

Secunda regula.

Ad imperium autem quod in tota Germania administratur, quod attinet, jura in eo contenta ne censuram THOMASII incurramus, aut contra ipsam imperii naturam philosophemur, iterum sunt distinguenda. Quædam enim ex iis ita sunt comparata, ut vi legum imperii fundamentalium ad comitia sint restricta, & in iis tantum expediri queant. Alia autem & quidem longe pauciora extra comitia exercentur. De illis hanc

a) in *Jure publ.* L.IV. c.4. §.7. n. b.

hanc propono regulam: OMNIA JURA COMITIALIA
 SUNT COMMUNICATA, ET QUENAM EX IIS RESERVA-
 TA SINT, EX LEGIBUS IMPERII FUNDAMENTALIBUS
 PROBANDUM EST. Demonstratio iterum ex ipsis le-
 gum imperii fundamentalium visceribus depromitur.
 Pax. Westphalica enim juribus & libertati statuum in
 aureo isto *Artic. VIII.* & ejus §. 2. sic prospexit. *Gau-
 deant sine contradictione jure suffragii, in omnibus deli-
 berationibus super negotiis imperii, praesertim ubi leges
 ferenda, - - & federa facienda, vel ejusmodi negotia
 peragenda fuerint, nihil horum aut quicquam simile,
 posthac unquam fiat, vel admittatur, nisi de comitali, li-
 beroque omnium imperii statuum suffragio, & consensu:
 & in sequenti §. Habeantur - - in proximis vero co-
 mitiis de electione regum romanorum, - - reformatio-
 ne politicae & justitiae, - - & similibus negotiis, quae
 heic expediri nequiverant, ex communi statuum consen-
 su agatur & statuatur.* Quae omnia in capitulat. novis-
 sima a) confirmata sunt: *In allen Berathschlagungen ü-
 ber die Reichs Geschäfte, insonderheit diejenigen, welche
 in dem Instrumento pacis namentlich exprimiret, und der-
 gleichen, sollen und wollen wir die Churfürsten, Fürsten,
 und Stände des Reichs, ihres juris suffragii sich gebrau-
 chen lassen, und ohne derselben Reichstägige freye Bestim-
 mung in selbigen Dingen nichts vornehmen und gestat-
 ten.* Ex quibus legibus inter se collatis colligo: primo:
 quod non illa jura sola quae ibi nominatim expressa sunt,
 sed & alia his affinia atque similia, quae ob immortales
 fere in pacis sanctione contradictiones praecedendas,
 atque ob accelerandum pacis negotium, non expedita,
 & ad sequentia comitia remissa, ad statuum consen-
 sum

a) Art. IV. §. I.

sum restricta sunt. Innuunt enim hoc & probant solennes clausulae §. 2. *aliave ejusmodi negotia peragenda fuerint, -- nihil horum, aut quicquam simile, posthac unquam fiat, -- & in §. 3. Et similibus negotiis, quae hic expediri nequiverant --* Imo plenum & exactum catalogum quem tanquam cynosuram sequi, status oporteret, hic non esse expectandum, sed potiora saltem & existantiora jura tangi, ad quae facta rectaque servanda statuum maxime refert, vocula *praesertim* indicat: sed inde nullum ut recte HENNIGES a) sapius jam laudatus observat, reliquis, quae heic silentio transmissa sunt, juribus praedictum inferitur. Deinde quod *augustissimus imperator* non solum jura in citatis §§. nominata, sed & alia his affinia atque similia, sub laudatis istis clausulis comprehensa, statibus in adducto capitulationis novissimae passu denuo asseruerit. Verba enim *welche in dem Instrumento pacis namentlich exprimiret, und dergleichen*, hoc ab omni dubio liberant. Quae cum ita sint, jura comitialia aequa lance inter imperatorem & status imperii divisa esse, in propatulo jacet. Hoc etiam vel sola comitiorum forma probat. Imperator nempe refert ad status, status in classes distincti deliberant, & postea decreta faciunt. Antequam autem status propositioni imperatoris adstipulentur, aut *imperator* statuum decreta rata habeat, nil agitur. Et hoc est quod vult illud *πολυθευλητον*, cujus in Actis publicis frequentissima est mentio: semissem scilicet comitiorum apud status esse.

§. XIV.

Ejus probatio.

Quod autem reservata imperatoris probanda sint, haec

*) libr. cit. Spec. VI. p. 874.

hæc forsitan efficient. Notum enim est, quod cum Sueciæ & Galliaæ legati 1645 pacis condiciones offerrent, illique in propositione quinta, quæ exstat apud LONDORPIUM a), hi autem in propositione septima, apud EUNDEM b), prima stamina delinearent, ex quibus postea §. 2. Art. VIII. ꝑ. P. contextus est, legati Cæsarei in responsione ad utramque pacis adumbrationem, quæ apud eundem laudatum collectorem c) legitur, *respective* verbis *dergleichen, und gleicher Art*, quibus dicti legati usi fuerant, addiderint: *Doch vorbehältlich, und unverletzt desjenigen, was dem Röm Kayser und das Churfürstl. Collegium allein betrifft, und ohnverletzt derselben Rechten und Hobeiten, auch daß alles verstanden werde, nach dem im Röm. Reich von Alters her üblichen Gebrauch.* Quibus peractis, principes Evangelici deliberatione de momentis quibusdam gravaminum instar tractatis, habita, apud LONDORPIUM d) inter alia, numero XIII. poposcerunt, ut Cæsaris reservata enumerarentur: id quod etiam legati Gallorum & Suecorum in replicis apud EUNDEM e), simul cum ulteriore clausulæ adjectæ explicatione sollicitarunt: Legati autem imperatoris his regesserunt in duplicis, quæ etiam in collectione LONDORPII f) protestant: *Die in responsione Cæsarea gesetzte Worte verstehen sich auf den modernum imperii statum, & ejusdem fundamentales leges, consuetudines & observantias, und nicht wie tempore antiquorum romanorum imperatorum gewesen, — — & in declaratione, quam nobis bea-*

C 2

tus

a) in Actis publ. Tom. V. P. II. c. 98. p. 926.

b) l. c. c. 97. p. 925.

c) l. c. c. 100. 101.

d) l. c. c. 113. p. 1045.

e) l. c. c. 118. 119. p. 1075. & 1078.

f) l. c. c. 120. p. 1082.

tus de MEIERN in opere *Aetorum pacis Westphalicae*
 auro cedroque digno a) exhibet; Daß man Kayserl.
 Majestät zumuthen wolle, die Kayserl. Reservata und
 propria jura zu designiren, steht man gewisser Ursachen
 wegen dieses Orts sehr an: hält vielmehr dafür, man ob-
 ges alles wohl erläutert, und künftig die Kayserl. Wahl-
 Capitulation darnach gerichtet wird, daß der Sachen da-
 mit genungsam und durchaus gebolffen seyn werde.
 Qua ex re abunde patet, quod imperator juribus statu-
 tum stabilitis, propria sua jura excipiendo & reservan-
 do salva esse voluerit. Cum tamen exceptionum &
 reservationum hæc sit natura, ut is qui ad utramque
 provocet, probare debeat, quid exceptum, quantum-
 que reservatum sit, sponte fluit, quod si de jure quo-
 dam comitali *Augustissimum* inter & status dubia ena-
 fcentur, ab illo probatio sit subeunda. Nec obstat,
 quod hæc clausula instrumento pacis non inserta, sed
 potius omiſſa sit: hoc enim non ex voluntate legato-
 rum imperatoris, sed suaſu *Oxenſtirnii* factum esse, *acta*
 apud MEIERN b) testantur. Satis etiam est, quod ipsi
 legati Cæsarei illius fuerint Auctores, eamque sponte
 prolatam laudato §. 2. Art. VIII. 7. P. irrito licet cona-
 tu, adnecti voluerint. Accedit, quod si *imperator* jus
 aliquod comitale dubium, in dictis §. §. expresse non
 nominatum, sine ulla præmia probatione, ex legibus im-
 perii fundamentalibus, aut ex observantia desumpta, si-
 bi tanquam reservatum afferere vellet, ille solus inter-
 pretem hujus sanctionis ageret, hoc autem fieri non
 debere, *Inſtrum. pac. c)* & *capit. noviss. d)* indicant.

§. XV.

a) P. II. p. 94.

b) P. IV. p. 495.

c) Art. V. §. 50. circa finem.

d) Art. II. §. 5.

§. XV.

Tertia regula & ejus probatio.

Ordo nunc postulat, ut etiam jura extracomiticia tangamus. Hæc autem cum ad regendum & defendendum imperium, nec non ad splendorem eximie qua folium *imperatoris* coruscat, dignitatis, augendum faciant, non alucinari nobis videtur, si statuamus, OMNIA HÆC JURA PRO RESERVATIS ESSE HABENDA, DONEC ILLA COMMUNICATA ESSE, EX LEGIBUS IMPERII FUNDAMENTALIBUS DEDUCATUR. Illustrant hoc WIPPO in vita Conradi Salici a): *Archiepiscopus Moguntinus -- elegit -- Chunonem suum in dominum & regem atque rectorem & defensorem patriæ, & Diploma FRIDERICI II. anni 1219. ap. TÖLLNERUM b): Cum ex debito regie eminentie omnium imperii fidelium jura pie debeamus, & velimus favore tueri, atque gubernare.* Probat autem hoc & ipse electionis finis. Status enim ideo imperatorem eligunt, ut illum tanquam caput sibi ut membris præfiant: quod tot solennes formulæ in recessibus imperii obvia, & ASPENERO c) collectæ clarius demonstrant. Quid? quod ipsi etiam status *imperatorum* mox caput imperii, mox *summum imperii caput* ut videre est apud LONDORPIUM d), FABRUM e), & PFEFFINGERUM f), nominant. Probat hoc adhuc specialius *proemium capitul.*: In eo enim imperator fatetur, *daß er zur Ehre und Würde des römischen*

C 3

mischen

- a) apud PISTORIUM T. III. p. 462.
 b) in codice Palat. diplomat. n. 80. p. 68.
 c) in Jure publ. L. IV. c. I. §. 2. n. a.
 d) lib. cit. T. V. L. I. c. 17. p. 63. T. VIII. L. IX. c. 109. p. 923.
 e) in der Staats-Cantzley, T. III. p. 760. T. VII. p. 764.
 f) ad Vitriarium T. I. tit. V. n. c. p. 402.

mischen Königlichen Namens und Gewalt erhoben, erhöhet, und gesetzt sey: hinc etiam jura quæ ad splendorem & dignitatem imperatoriam pertinent, simul in illum translata sunt. Deinde *summum Germaniæ capit* in ipso pacto suo inaugurali a) promittit: *Wir sollen und wollen das Reich, so viel in unsern Kräften ist, schirmen*, hinc & omnia jura quæ ad defensionem imperii collineant, in illum, quatenus leges imperii non obstant, transferunt. Quod vero jura extracomitialia communicata non præsumantur, sed ex legibus imperii probanda sint, ipsa praxis imperialis & negotium capitulationis ostendunt. Status enim si *imperator* jus de quo leges imperii fundamentales nihil disponunt, an consensui comitali sit adstrictum, nec ne? sibi soli reservatum contendit, quod tamen status secum communicatum volunt, tempus operiri solent, quo imperator fati concedit. Tunc autem ejus successorem, qui denuo purpura imperiali condecorandus est, in pacto eius auspicali adigere solent, ut hoc jus eum iis vel omnibus, vel non nullis saltem communicet. Exemplo esse potest jus concedendi regale cudendi monetas. Hoc olim ab imperatoribus liberrime esse concessum, tot diplomata præsulibus in specie data, quorum vel sexcenta superesse HEINECCIUS b) autumat, quæque ex parte illustrissimus de BÜNAU c) recenset, confirmant. Ast in capitulatione *Maximiliani II.* d) hoc imperatoris reservatum cum collegio electorali ita est communicatum, ut imperator in ejus exercitio electorum consensu opus habeat, quæ autem formula in

a) Art. II. §. I.

b) de nummis Goslariensibus p. 4.

c) in Diss. de jure circa rem monetariam in Germania c. II. §. 42. p. 63. sq.

d) Art. 30.

in capitulatione *Caroli VI. a)* eo extensa est, ut etiam circulus, ad quem status cui jus monetæ eudendæ impertiendum, pertinet, antea, quam tale privilegium conferatur, consultandus sit: quamque integram *capitulat. noviss. b)* insertam vides.

MEMBRVM II.

IN QUO POTESTATEM LEGISLATORIAM
IN GERMANIA JUS COMMUNICA-
TUM ESSE, EVINCITUR.

§. XVI.

Dissensus DD. de hac materia.

Posito principio, periculum nunc faciamus quorundam jurium eminentiorum, POTESTATIS NIMIRUM LEGISLATORIÆ, ET JUDICIARIÆ, dijudicari, utrum ad communicata, an ad reservata referenda sint?

De priori in hoc membro de posteriore autem in proxime subsequenti occupabimur. Ad POTESTATEM igitur LEGISLATORIAM quod attinet, HENNINGES *c)*, LYNCKER *d)*, J. C. SPITZ *e)*, aliique eam soli *imperatorii* legibus imperii in longe alienum sensum instar mollissimæ ceræ, detortis, vindicant. Quantopere autem fautores horum dogmatum fallantur, STRU-

a) Art. IX. §. fin.

b) Art. IX. §. 6.

c) de potestate *imperat. circa prof. c. I. §. II. lq.* qui hic, quod miramur, ab Auctore *Medit. ad J. P. spec. VII. p. 873.* valde dissentit.

d) rum in *Comment. ad Capitul. Josephi Art. XXXVIII. p. 98. lq.* cum in *Analect. ad SCHWEDERUM P. Speciali Sect. I. c. 25. §. 4.*

e) in *Diff. de imperat. legem universalem in imp. rom. german. ferendi potestate, Erfordia 1731.* habita.

STRUVIUS *a)* alique, quos denso agmine producit PFEFFINGER *b)*, jam demonstrarunt. Ne autem Scylla hac vitata, in Charybdim abripiamur, aut partium studii insimulemur, justam potestatis legislativiæ notionem evolvemus, juribusque quæ sub ea comprehenduntur, delineatis, ex legibus & observantia imperii, quibus hac in re tanquam Pharo Ægyptiaco utemur, probabimus, quænam jura ex iis sint communicata, quæ autem soli imperatori sint reservata.

§. XVII.

Definitio potestatis legislativiæ.

Salutem & securitatem publicam, supremum esse scopum, quem superior semper sibi præfixum habere debeat, illique jus competere ad omnia media quibus illa promoveatur: hinc tot dari jura majestatica, quot dantur media illam assequendi, apud Jurispublici universalis DD. est in concessis. Unum & sane saluberrimum ex hisce mediis est, cujus beneficio civium actiones eo dirigi debent, ut finis iste obtineri queat. Hoc tamen ut eo facilius in effectum deducatur, norma illis præscribenda est, ad quam actiones suas determinent. Et ejusmodi norma dicitur LEX, jus autem determinandi, quænam normæ uti leges valere debeant, est POTESTAS LEGISLATORIA. Immortalis WOLFIUS *c)* quidem potestatem legislativam definit per jus condendi leges: quæ definitio cum nominalis tantum sit, utique defendi potest. Cum autem *to condere leges* JCTis tam late non pateat, ut etiam *jus recipiendi leges* peregrinas, quod autem citra controversiam in potestate

a) in *Corpore J. Publ.* c. XXIV. §. 38. n. 38.

b) ad *Vitriarium* L. III. r. 3. §. 4. n. 8. p. 368.

c) P. VIII. J. N. c. IV. §. 812.

state legislatoria ut infra demonstrabimus, continetur, sub eò intelligant, malui a circulis Philosophi abstinere, quam circulos JCorum turbare. Eamque ob causam definitionem quam illustris NETTELBLADT a) quo præceptore me usum esse, impense lætor, suppeditavit, definitioni Wolfianæ prætuli.

§. XVIII.

Potestas legislatoria superiori constat.

Superiori competit potestas legislatoria. Superiori enim constat jus civium actiones ita dirigendi, ut salus publica obtineatur. §. XVII. Hinc hujus causam normam determinare debet, ad quam cives actiones suas componant: §. XVII. WOLF P. VIII. §. 29, 36, 813. quæ cum sit lex, & jus determinandi normam, quæ ut lex valere debeat, cum sit potestas legislatoria: §. XVII. *superiori potestas legislatoria competit.*

§. XIX.

Jus legem concipiendi & promulgandi superiori competit.

In potestate legislatoria duo eminentiora jura comprehenduntur. Unum, vi cujus norma, quæ tanquam lex valere debet, determinatur; alterum, vi cujus hac norma in notitiam eorum qui actiones suas illi attemperare tenentur, defertur. Illud vocamus jus CONCIPENDI LEGEM, hoc autem jus LEGEM PROMULGANDI. *Utrumque autem jus superiori competit.* Continetur enim tam jus concipiendi legem, quam eam promulgandi, in potestate legislatoria, quæ cum tota competat superiori: (§. XVII.) competunt illi etiam partes.

D

§. XX.

a) in *systemate* J. N. P. II. §. 758.

§. XX.

Jus leges peregrinas recipiendi penes superiorem est.

Si superior normam determinat, quæ tanquam lex valere debet, vel ipse eam condit, vel eam in alia republica jam valentem in sua republica ita constituit, ut cives vel principaliter, vel in subsidium tantum actiones suas ad eam dimetiri obligentur: in utroque casu inde manat **JUS LEGES PEREGRINAS RECIPIENDI**. *Quod jus etiam superioris est.* Illi enim constat jus determinandi, quæ norma ut lex in republica valere debeat. (§. XVIII.) Iam vero perinde est, siue normam a se demum conditam, siue normam in alia republica jam stabilitam, in sua aut principaliter, aut in subsidium tantquam legem valere, jubeat. Cumque hoc dicatur jus leges peregrinas recipiendi, hoc *superiori constare* sponte fluit.

§. XXI.

Jus privilegia concedendi & dispensandi superiori constat.

Si superior determinat normam, quæ tanquam lex in republica valere debet, illi integrum est, vel omnes subditos obligare, ut actiones suas ad eam accommodent, vel quosdam ex iis eximere, quibus aliam agendi regulam præscribit, prout saluti publicæ hoc expedire illi visum fuerit. Ex posteriori casu sua speciale quod a regula deflectit, ortum trahit. Hoc si superior ad certum quoddam reipublicæ membrum in individuo consideratum, in casu particulari restringit, ille **DISPENSARE**, si in casu universali, **privilegium concedere** dicitur. *Utrumque autem jus tam dispensandi, quam privilegium concedendi superiori competit.* Si enim superior privilegium concedit, determinat normam, ad quam reliqui cives respectu ejus, cui privilegium

gium indulfit, & hic respectu illorum, actiones suas moderari debent: cum autem jus determinandi normam ad quam cives actiones suas exigere tenentur, superiori constet, (§. XVIII.) consequens est, ut *illi etiam competat jus privilegia concedendi*. Deinde cum superior jus habeat, omnibus civibus normam præscribendi, ad quam actiones suas componant, (§. XVIII.) ille etiam uni ex iis in individuo considerato, normam præscribere valet, ad quam in casu particulari actiones suas attemperet. Cum autem hoc sit *dispensare, superiori jus dispensandi constat*. Alii hoc alio modo demonstrant, ut WOLFIUS a), BOEHMER b), FRITSCHIUS c), atque CANTZIUS d). Cum tamen omnes in re ipsa conveniamus, de methodo disputare, iis relinquo, qui Andabatarum more pugnare amant.

§. XXII.

Jus mutandi leges superioris est.

Si superior normam a norma, ad quam huc usque subditi in eadem re, actiones suas composuerunt, diversam, determinat, ut actiones suas in posterum ad eam exsequantur, LEGEM MUTASSE dicitur. Hoc autem vel ita contingit, ut aut recentior quanta quanta est, ab antiquiore diversa existat, aut antiquiori per recentiorem aliquid addatur, aut dematur. Illo in casu, lex ABROGATA vocatur: isto in casu, legi OBROGATUM, hoc autem, eidem DEROGATUM esse, in schola loqui solemus. *Superiori competit jus legem mutandi, hinc etiam jus eam abrogandi, illi obrogandi atque derogandi*. Superioris

D 2

enim

a) P. VIII. J. N. §. 824. & 854.

b) in *Jure publ. univ.* Part. spec. L. II. c. 3. §. 55. n. z. p. 428. sq.c) in *Jure publ. univ.* §. 147. p. 161. sq.d) in *disciplinis moral. omnibus* Discipl. II. P. II. c. 3. §. 1373. sq.

enim est jus determinandi, quæ regulæ ut leges in re publica valere debeant: (§. XVIII.) si autem superior novam regulam ab illa, quæ in eadem re huc usque tanquam lex valuit, diversam, constituit, nil aliud agit, quam ut determinet, quæ regula tanquam lex in posterum hac in re valitura sit: quod cum sit jus mutandi legem, patet inde, quod *illud superiori competat*. Cumque jus mutandi leges jus abrogandi legem, eidem abrogandi, atque derogandi, sub se complectatur, manifestum est, *etiam jus abrogandi legem, eidem obrogandi, atque derogandi, superiori esse tribuendum.*

§. XXIII.

Jus interpretandi leges superiori constat.

Tò INTERPRETARI LEGES idem est, ac inquirere, quid legislator per verba legis dictum voluerit. Quæ interpretatio si ab ipso superiore suscipitur, authentica, si ab aliis, doctrinalis cluet. *Superiori competit jus interpretandi leges, & ejus interpretatione, licet sensum legis non attingat, standum est.* Ponamus: alium præter superiorem leges in casu dubio interpretari: tunc facili negotio evenire potest, ut alius plane, ac quem cum verbis conjunctum voluit legislator, legi tribuatur sensus. Cumque hac ratione lex mutetur, jus autem mutandi legem superiori constat, (§. XXII.) luculentum est, *jus interpretandi leges superiori competere.* Deinde esto: superiorem in legis, ab antecessore lata interpretatione, sensum quem legislator cum ea conjunctum voluit, non attingere, nihil inde colligi potest, quam quod legem mutaverit: cum tamen hoc jus superiori constat, (§. XXII.) & hoc pacto perinde sit, ac si novam legem tulerit, *interpretatione ejus & licet sensum legis non attingat, standum est.*

§. XXIV.

§. XXIV.

Jus leges concipiendi in Germania est jus communicatum.

Evoluta iusta POTESTATIS LEGISLATORIÆ NOTIONE, & adumbratis, quæ in ea comprehenduntur, juri- bus, nostrum nunc est, ut fidem supra (§. XVI.) datam liberaturi, ostendamus, utrum & quænam ex hisce ju- ribus cum statibus sint communicata, quæ autem soli imperatori sint reservata? Hoc ut rite fiat, singula jura principio a nobis in membro superiore stabilito appli- cabimus. Agmen ducit JUS LEGES CONCIPENDI. Est autem hoc jus ut ex legibus mox citandis patebit, jus comitiale, hinc ad jura communicata spectat, nisi ex legibus imperii fundamentalibus aut ex observantia probeatur, illud imperatori esse reservatum. Tantum autem abest, ut hoc ex iis probari possit, ut potius omnes in eo amice conspirent, quod illud cum statibus communicatum sit. Demonstrat hoc *pax Westphalica* & quidem Artic. VIII. §. 2. (§. XIII.) a nobis jam trans- scriptus. Demonstrant hoc tot formulæ recessuum imperii, utpote *Ordinatio Regimenti* anni 1550. a): *re- cessus imperii Wormatiensis* anni 1521, aliique b), & in specie *recessus imperii novissimus* c). Demonstrat denique hoc capitulatio novissima & quidem pluribus quam uno loco: diferte autem Art. II. §. 4. & Art. IV. §. 1. disertissime vero Artic. II. §. 5. *Vielmeuiger neue Ordnungen und Gesetze im Reiche machen, sondern mit gesamter Ständen Rath und Vergleichung, auf Reichs- Tagen damit verfahren: zuvor aber darinn nichts ver- fügen, noch ergehen lassen, als welches solchenfalls ungül- tig und unverbundlich seyn soll.* Ipse etiam imperator

D 3

Ferd.

a) in proœmio.

b) in clausulis finalibus.

c) §. 199.

Ferdinandus II. hoc factus est, cum consilarii ejus aulici ipsius mandato, Saxonie Electori uti videre est apud LONDORPIUM a), responderent: *Neue Gesetze können Ibro Kayserl. Majestät nicht machen ohne Consens des semtlichen Reichs Stände: & alia occasione Augustissimus idem ille imperator* legatis circuli Franconici die XXII. Aug. 1629 apud LONDORPIUM b), voce Caesarea majestate digna regessit: *Es erinne sich Ibro Kayserl. Majestät, daß in demjenigen, da man neue Gesetze und Constitutiones aufrichten wolle, dem im Reiche Herkommen nach, solches auf gemeinen Reichs-Versammlungen constituiret werden solle.* Quod vero hoc jus sit comitiale & ipse, quo leges imperii conduntur, modus & Instrument. pacis c), & capitul. noviss. d) extra omnem dubitationis aleam ponunt.

§. XXV.

Jus promulgandi leges in imp. Germanico est jus reservatum.

Sequitur *jus leges imperii promulgandi.* Hoc autem esse *comitiale*, omnes imperii recessus finitis comitiis, & discedentibus imperatore & statibus, promulgati evincunt. Hinc illud pro communicato haberi possit, nisi ex observantia, & luculentissimis recessuum imperii passibus constaret, illud esse reservatum imperatoris. Spectant huc illa loca quæ LYNCKER e) ex iis attulit, quibus tamen multa & longe clariora adhuc addi possunt, ad quæ refero §. 72. *rec. imp. Augustani* anni 1330 ita sancientem: *Demnach gebiethen wir von Röm. Kayserl. Macht und Vollkommenheit, allen und jeglichen Churfürsten, Fürsten, Geistlichen und Weltlichen*

a) Tom. II. L. I. c. 4.

b) Tom. IV. L. I. c. 6.

c) Art. VIII. §. 2.

d) Art. III. §. 5.

e) in Diff. de consensu electorali §. 3.

chen, — — und sonst allen andern, unsern und des heiligen Reichs Unterthanen, und Getreuen, — — hiemit ernstlich, und wollen, daß keiner den andern — — Das ist unsere ernstliche Meynung: — — Et hæc sine dubio aliæque loca, LYNCKERUM ejusque affeclas ut STRUVIUS a) aliæque recte notant, seduxerunt, ut potestatem legislativam soli imperatori assererent, eaque quæ statutis in sæpius jam citato §. 2. Art. VIII. J. P. adscribuntur, nihil aliud, quam actum quendam præparatorium esse, nec legis essentiam ingredi, statuerent.

§. XXVI.

Jus leges peregrinas recipiendi est jus communicatum.

Locum nunc sibi vindicat jus LEGES PEREGRINAS RECIPIENDI. Hoc jus ad comitia pertinere, aliqua ex parte ambiguum, præsertim si factum receptionis juris romani in Germania respicias, quod publica auctoritate factum esse, nunquam probari potest, quicquid etiam BONONIENSES in epistola ad Bartholdum NIHUSIUM data, quam hic libro suo, cui rubrum IRNERII inscripsit, inseruit, & ipse NIHUSIUS b), aliæque, quos STRUVIUS c) nominat, obganniant, videri potest. Sed si recentiora tempora contempleris, hæc res tantis dubiis non est obnoxia. Existat enim solennis constitutionis cujusdam receptio, cui & adhuc alia exempla addi possunt, quam in comitiis, & ex consensu imperatoris, & statuum factam esse, nemo in controversiam vocare potest. Notum nempe est, quod secundum paræciam, *je næber dem Sip, je næber dem Erbe,* que

a) in Corp. Jur. Publ. c. XXIV. §. 37. n. 58.

b) tam in arte nova, quam in apologetico pro arte nova, multis locis.

c) in Hist. Juris c. V. §. 10. p. 377. lq.

quæ fundata est in *speculo Saxonico* a), jus repræsentationis in terris, quæ secundum jus Saxonicum vivebant, non valeret, ita, ut fratrum, fororumque mortuorum liberi in hereditate patris dividenda cum fratribus atque fororibus adhuc superstitis, non concurrerent. Cum tamen omnes Germaniæ provinciæ hoc jure non uterentur, non poterat non fieri, quin immortales fere lites inde ortum traherent, quibus ut tandem meta poneretur, imperator & status antiquas hæc consuetudines abolendas, & dispositionem Nov. 118. c. 3. in earum locum per universam Germaniam recipiendam esse, in comitiis Augustanis a. 1500 habitis, sanxerunt: cujus rei testimonia in *rec. imp. Augustano anni 1500* b), in *rec. imp. Wormatiensi an. 1521* c), in *rec. imp. Spirensi anni 1529* d), & in *Edicto regimenti Norimbergensi anni 1521* obvia sunt. Et quamvis *Saxoniæ Elector & Duces* ut SCHNEIDEWIN e), atque HERTIUS f) docent, contra hanc recessuum sanctionem protestati sunt, & hæc consuetudo juri romano contraria, testibus BERLICHIO g), atque STRUVIO h), in allodialibus, in *Saxonia tam electorali, quam ducali*, adhuc vireat, citatorum tamen *recessuum* verba probant, consuetudinem domesticam irritam esse declaratam, atque jus peregrinum illius loco esse receptum, hocque in *comitiis*, & ex consensu imperatoris, atque ordinum imperii esse factum: id quod ostendit, *jus leges peregrinas recipiendi*, esse jus *comitiale, & communicatum.*

§. XXVII.

a) L. I. c. 3. & 17.

b) tit. XVII.

c) §. 17, 18, 19.

d) §. 31.

e) in *Comment. ad Instit. in tertio succedendi ordine* n. 14.

f) de *parvitiis juris Germanici* L. I. *Parcecia* 83. §. 1.

g) *Part. I. concl. 24. n. 26.*

h) *Exercit. 38. §. 33.*

§. XXVII.

*Tam jus privilegia concedendi, quam dispensandi est
jus reservatum, attamen limitatum.*

Ordo nunc tangit JUS PRIVILEGIA CONCEDENDI & DISPENSANDI. Utrumque jus ab eo tantum exerceri posse, cui competat jus leges universales condendi, *Doctores juris naturalis* ex natura rei, & *Doctores juris Civilis* ex l. I. §. I. π. de *constit. princip.* eruunt. Aliter autem hæc sese in imperio nostro habere, *illustris MÖSER a)* jam ante me monuit. Ad jus autem privilegia quatenus constitutiones personales continent, nec consensui Electorum, aut quorundam aliorum statuum adstricta sunt, largiendi, quod attinet, illud ab *imperatoræ* extra comitia inconsultis statibus exercetur, id quod praxis cotidiana & tot antiquiorum atque recentiorum privilegiorum tabulæ probant. Dantur tamen quod dissimulare non possum, exempla, quæ privilegia imperatorum, consensu procerum in comitiis esse corroborata, innuunt; cujusmodi est privilegium *Rudolphi*, anno 1283 datum, quo libertates & immunitates *Austriacorum* confirmat. In hoc apud LÜNIGIUM *b)* legimus: *hoc facimus, & confirmavimus, ac confirmamus, etiam omnes literas, libertates, & gratias in iisdem literis comprehensas, de voluntate & assensu principum electorum*: sic etiam privilegia quæ *Friedericus III. Austriacus* indulgit, Electores confirmarunt, quam confirmationem etiam LÜNIGIUS *c)* nobis sistit: & alia exempla, quæ STRUVIUS *d)*, affert, qui tamen expectativas ab imperatoribus concessas, cum privilegiis in

E signi-

a) in *Diss. de potest. imp. circa conc. privil.* §. 2.

b) in *Cont. 1. des Reichs-Archivs* Sect. IV. §. 9.

c) *Parte spec. Sect. IV. p. 28.*

d) in *Corp. J. P. c. XIII. §. 2. n. 9.*

signiter confundit. Sed quicquid est, consensum principum aut electorum in omnibus privilegiis necessarium, aut illa non nisi in comitiis fuisse largienda, ex ad ductis his exemplis extorqueri non potest. Sane imperatores interdum negotia, quæ soli exequi poterant, sponte ad comitia retulerunt. Quis dubitat, quod imperatores olim dignitates majores & minores pro lubitu, & sine principum consensu, conferre potuerint? & tamen apud *Otonem FRISINGENSEM a)*, & in *Chronico Augustano ad annum 1156 b)*, reperimus, quod *Fridericus I.* Marchionatum Austriæ, *de consensu, & judicio principum, & omnibus principibus approbantibus*, Ducatum declaraverit. Minus adhuc dubii habet, quod imperator sine consensu ordinum thorum conficere, & conjugem votis peractis, majestatis participem reddere possit. Attamen *Henricus V*, ut *Conradus URSPERGENSIS c)* memorat, *indicto Moguntie conventu, magnatum consilio vel consensu, regis Angliæ filiam, Mathildem nomine, dudum desponsatam, legitime sibi conjungens regni consortem constituit.* Hinc *SPE- NERO d)* inter negotia, quæ ab imperatoribus necessario ad comitia erant devolvenda, & inter negotia, quæ imperatores vel soli, extra comitiorum strepitum, vel in comitiis, prout eorum ferebat arbitrium, expedire poterant, distinguenti, calculum addo: ad quæ posteriora etiam privilegia sub supra data limitatione, referenda esse, cum *illo* autumo. Est igitur *jus* ut ajunt, *extracomitiale*, atque imperatori *reservatum*. Nulla enim lege imperii fundamentali uti *SCHWEDERUS e)* jam

a) L. II. c. 32.

b) in *collectione Freberiana* T. I. p. 358.

c) ad annum 1014.

d) in *Jure Publ.* L. II. c. 9. §. 4. n. b.

e) in *Introductione in J. P. Parte spec. Sect. I. c. 10. §. 4.*

jam observavit, statutum est, ut *imperator* non nisi statu-
 tum consensu accedente, privilegia dare possit, sed
 e contrario ille hoc jus expresse sibi in *recess. imper. no-*
viss. a) servat: *Und stehet diesennach -- deren fer-*
nerer Erhöhung bey uns, als Röm. Kayser, von dem diese,
und andere dergleichen Begnadigungen herrühren --
 & in *capitulat. noviss. b)* Electores imperatorem nomi-
 ne imperii obligant, ut spondeat: *Sollen und wollen wir*
-- samt andern Freyheiten und Privilegien, welche
mir unter den Nahmen eines Röm. Königs oder Kayfers
ertheilen werden, -- Conferantur adhuc Art. VIII,
IX, X, XI, XVIII. Jus dispensandi autem esse jus extra-
 comitiale & reservatum imperatoris, illum fugere ne-
 quit, qui tot diplomata, quibus imperatores principibus
 imperii veniam ætatis indulerunt, quorum quædam
Mylerus ab EHRENBACH c), de LUDEWIG d), & MO-
SER e) nobis exhibent, oculo tantum fugitivo perlu-
 stravit. Utrumque autem hoc jus admodum esse li-
 mitatum, *capitulat. noviss.* docet. Pollicetur enim
 imperator quoad privilegia *Art. XVIII. §. 6,* nulla
 privilegia ad jurisdictionem imperii imminuendam
 tendentia edere. Deinde eodem loco & *Art. XV. §. 5,*
 nulla contra jus tertii largiri. Porro *Art. VIII. §. 1, 22,*
23, 24, nulla privilegia, vectigalium, stapulæ, aut exem-
 tionum concedere, & tandem *Art. X. §. 2.* ab enormi-
 bus privilegiis abstinere. Et quoad jus dispensandi, in
 specie autem quoad jus legitimandi filios principum
 ex dispari matrimonio natos, idem promissit *Art. XXII.*

E 2

§. 4.

a) §. 115.

b) Art. XXII. §. 7.

c) in *Etiologia principum imperii* p. 80. sq.d) in *Diss. de ætate puerorum & major. reg. princip.* c. VI. §. 4. sqq.e) in *Staats-Recht* T. XVIII. p. 455.

§. 4. se liberis principum ex matrimonio notorie inæquali procreatis, patrios honores ad imminuendum gentis splendorem non esse collaturum, multo minus eos in detrimentum successorum, purgata natalium labe, successionis capaces esse declaraturum.

§. XXVIII.

Jus leges mutandi est jus communicatum.

Succedit **JUS LEGES MUTANDI** quod etiam ad comitia spectat. Lex enim mutari dicitur, si alia ab ea quæ mutanda est, diversa fertur. Jus autem leges ferendi vi *Art. VIII. §. 2. J. P.* sæpius jam laudati, non nisi de comitiali consensu exerceri potest. Disertius hæc ipsi *capitul. noviss.* verbis comprobari possunt. Sancit enim illustre hoc pactum a): *Keinesweges aber ohne Churfürsten, Fürsten und Stände auf Reichs Tügen gleichmässig vorhergehende Bewilligung ändern.* Hinc & hoc jus in classem *communicatorum* abit.

§. XXIX.

Jus leges interpretandi est jus communicatum.

Agmen claudit **JUS LEGES INTERPRETANDI**. Hoc etiam in comitiis patriam habere sedem, *Art. VIII. §. 2. J. P.* & tot illustres *capitul. noviss.* passus nos dubitare non sinunt. Eminent ex his posterioribus *Art. II. §. 5.* -- *noch allein die Interpretation der Reichs Satzungen und Friedens-Schlusses vornehmen, noch dergleichen unfern Reichs-Hofrath und Cammer-Gericht gestatten, sondern mit gesamter Ständen Rath, und Vergleichung, auf Reichs Tügen damit verfahren,* -- Ergo & hoc jus ad communicata spectat. Nec obstat quod in *rec. imp. Ratisbonensis anni 1541 b)* legimus: quod imperator *Carolus V.* declarationem & interpretationem *induciarum*

a) *Art. II. §. 4. circa finem.*

b) §. 28.

rum *Novimbergæ* 1532 decretarum sibi soli reservaverit. Verba enim hujus §. divortium faciunt a regula. Status nempe imperatoris providentiæ commiserant, ut ea quæ ad componenda religionis dissidia usque dum concilium esset convocatum, facerent, curaret: quod *recess. imper. Augustanus anni 1548 a)* clarius probat. Hinc laudatus ille *recessus* dispositionem specialissimam continet, quæ ultra verborum tenorem non extendenda est. Quomodo autem interpretatio fieri debeat, & quando illa per suffragiorum numerum, quando vero per transactionem, & amicabilem compositionem instituenda tantum sit, *BOECLERUS b)*, *HENNIGES c)*, & *Christ. Gottfr. HOFFMANN d)*, pluribus exponunt.

MEMBRUM III.

IN QUO CONSORTIUM IMPERATORIS ET
STATUUM IN POTESTATE JUDICIARIA
DEMONSTRATUR.

§. XXX.

Nexus inter potestatem legislativam & judicariam exponitur.

Explicata POTESTATE LEGISLATORIA, & adumbrata ejus in imperio nostro indole, pedem ad jus illi congeminum, POTESTATEM scilicet JUDICIARIAM proferimus. Quemadmodum enim superiori ut supra fufius ostensum, jus competit, normam præscribendi, ad
E 3
quam

a) §. 7.

b) in *legislatore Germ.* Vol. Dissert. I. p. 283.c) in *Meditat. ad J. P. spec.* VII. p. 875.d) in *Diss. de ratione interpretandi leges imper. rom. german. publicas.*

quam cives actiones suas attemperent, ut salutem publicam convenient: sic eadem ex ratione jus illi dandum est, exigendi a civibus, ut jura & obligationes inde dimanantes, expleant: alioquin omnia principis sancita in irritum reciderent, & effectu suo destituerentur. Jus autem quod hac ex re natales suos derivat, atque in exigendo a civibus jurium & obligationum expletionem consistit, POTESTATEM JUDICIARIAM appellamus.

§. XXXI.

Potestas judiciaria superiori competit.

Potestas judiciaria superiori competit. Superiori enim constat jus normam præscribendi, ad quam subditi actiones suas determinent, ut salus publica obtineatur. (§. XVIII) Cum tamen illi cui competit jus ad finem, jus ad media hunc finem obtinendi, per indubitata juris naturæ principia, denegari non possit, & optimum medium salutem publicam obtinendi, sit jus cogendi subditos, ut ad normam præscriptam actiones suas moderentur, & sic jura inde descendente & obligationes ex ea natas expleant, (§. XXX) hoc autem jus dicatur *potestas judiciaria*, (§. XXX) hanc superiori competere luculenter apparet.

§. XXXII.

Jus denominandi eos per quos potestas judiciaria exercetur.

In solo igitur superiore potestas judiciaria sedem sibi vindicat. Cum tamen hi ob negotiorum molem ipsi hoc jure fungi nequeant: viros vitæ & famæ integros sibi adfiscunt, per quos potestatem judiciariam exercent. Ortum inde trahit *jus denominandi illos per quos potestas judiciaria exercetur.* Superior autem si quosdam denominavit, qui potestatem judiciariam suo nomine exercent, eo ipso se jure suo non privavit, sed
hi

hi in subsidium tantum sunt adsumti, ut iustitia eo accuratius atque celerius administraretur: hinc jus non habent, superiorem prohibendi, quo minus ipse iudicet, sed cum horum potestas potestati superioris fasces suos quasi submittat, arbitrio ejus etiam relinquere debent, utrum si salus publica poscat, ipse, an per eos jus dicere velit. Et licet respectu concivium suorum publicam personam cum imperio sustineant, respectu superioris tamen semper sunt & manent subditi, omnisque auctoritas, qua præ ceteris effulgent, a superiore tanquam fonte jurisdictionis, in eos profluxit. *Jus autem denominandi eos, per quos potestas judiciaria exercetur, superiori constat.* Potestas enim judiciaria solius est superioris: (§. XXXI) hinc igitur ille solus eam exercere, & si hoc onus a se amoliri cupit, aliis eam concedere potest. Cumque hoc fiat denominando eos, per quos superior eam exercitam vult, *jus denominandi eos, per quos potestas judiciaria exercetur, superiori constat.*

§. XXXIII.

Jus determinandi modum, quomodo potestas judiciaria administrari debeat.

Superior si potestatem judicariam aliis exercendam commisit, determinare potest, quomodo illa administrari debeat, prout ei visum fuerit, dummodo salus publica inde nil detrimenti capiat. Enascitur inde *jus determinandi modum, ad quem jurisdictio administranda est. Quod etiam superiori constat.* Superioris enim solius est potestas judiciaria (§. XXXI) hinc & ille solus de ea disponere, eamque vel retinere, vel aliis committere potest, sique eam commisit, determinare potest, quomodo ea sit exercenda, prout illi visum

sum

sum fuerit, dummodo salus publica inde non lædatur. Cumque si hoc fiat, modus determinetur, secundum quem jurisdictio administrari debeat, *superiori jus hunc modum determinandi constat.*

§. XXXIV.

Jus visitandi judicia.

Si autem modus jurisdictioni præscriptus, illius etiam est, qui eam administrat, ut in actibus, vi jurisdictiois exequendis, eum sequatur: Cumque si illum negligat, aut prorsus excedat, non leve damnum inde salutis publicæ immineat, actus ejus quos expedit, interdum sunt examinandi, utrum modo præfixo sint conformes, nec ne? Prodit inde *jus visitandi judicia*, quod est jus examinandi actus judiciorum, utrum modo præscripto sint conformes, nec ne? *Jus visitandi judicia superiori competit.* Superior enim modum, secundum quem jurisdictio administranda est, prouti ei visum fuerit, determinare potest, (§. XXXIII) & simul respicere debet, an salus publica inde aliquid detrimenti capiat: (§. XXXIII) Cum tamen hoc si modus ille negligatur, vel prorsus excedatur, quam facillime fieri possit: superior in actus jurisdictiois inquirere debet, utrum modo præscripto sint conformes, nec ne? Cumque hoc sit *jus visitandi judicia, superiori illud competit.*

§. XXXV.

Jus judicia mutandi.

JUDICIA IMMUTANTUR, si modus qui hucusque jurisdictioi præscriptus fuit, vel laxior vel arctior redditur. *Jus judicia immutandi penes superiorem est.* Superior enim modum, secundum quem jurisdictio administrari debet, prout ei visum fuerit, determinare potest (§. XXXIII), hinc etiam eundem si laxior fuerit, arctiorem, &

& si arctior laxiorem reddere potest: cumque hoc fit
JUDICIA MUTARE: *superiori jus judicia mutandi constat.*

§. XXXVI.

Jus privilegia exemptionis fori concedendi.

Si superior potestatem judiciariam aliis concedit,
ab ejus arbitrio pendet, quosnam cives illi subiectos
velit. Hinc & eos qui huc usque illi subfuerunt, ead-
dem, si salus publica hoc postulat, solvere potest: quod
vero per PRIVILEGIA EXEMPTIONIS FORI fieri solet.
Qua ex re JUS PRIVILEGIA EXEMPTIONIS FORI conceden-
di ortum trahit. *Hoc autem jus etiam a solo superio-
re exercetur.* Superiori enim constat potestas judicia-
ria, (§. XXXI) atque ille tantum modum determinare
potest, secundum quem illa si aliis concessa est, admi-
nistrari debet, (§. XXXII) hinc & ab ejus arbitrio stat,
quosnam cives illi subiectos, quos autem ab ea exem-
tos velit: hinc si salus publica hoc exigit, quosdam ex
iis ab ea iterum eximere potest: cumque hoc per PRI-
VILEGIA EXEMPTIONIS FORI fiat, *jus illa concedendi a solo
superiore exercetur.*

§. XXXVII.

Dissensus Doctorum de eo, qui fons sit juris dictionis in imperio.

Enodata potestatis judiciariae notione, & explica-
tione jurium in ea contentorum, ad finem perducta,
quaestio a nobis nunc tangenda est, a quonam tanquam
fonte jurisdictio in imperio nostro profiliat: utrum ab
imperatore solo an ab imperatore & statibus simul?
Pugnant hic ab utraque parte non singuli sed integre
Doctorem cohortes, ex quibus illustriores tantum no-
minasse juvat. Sic imperatorem solum fontem juris-
dictionis esse defendunt STAMLERUS *a*), LAMPA-

F

DIUS

a) de Reservatis imper. §. 34.

DIUS a), KULPISIUS b), BOECLER c), *Abasv. FRIT-
SCHIUS d)*, DATTIUS e), *Perill. de ZECH f)*, *Auctor
questionum*: Ob Camera cum aula Cæsaris con-
currentem jurisdictionem habe? & ob der Käyserl. Hoff-
Rath mit und neben dem Käyserl. Cammer-Gericht zu
Speyer, concurrentem jurisdictionem in allen und je-
den Sachen habe? g) *Auctor Deductionis*, das die Rö-
mische Käyserl. Majestät allein und privative, einen von
Ihro Majestät auch allein constituirten, und nicht nur
präsentirten Cammer-Gerichts-Præsidenten suspendi-
ren, und gar abschaffen könne h), BECKERUS i), LYN-
CKERUS k), HENNIGES l), NITSCHIUS m), *Franc.
Reginald L. B. ab ANDLERN n)*, personatus Cæsarinus
FÜRSTENERIUS o), *illust. PÜTTERUS p)*, TAFFIN-
GER q), aliique. Sententiam autem huic e diametro op-
positam tuiti sunt larvatus *Hippolytus a LAPIDE r)*, BE-
SOL-

- a) de republ. rom. germ. P. III. c. 16. b) ad Lampadium
P. III. c. 16. §. 8. p. 374. c) in notitia S.R. Imp. L. XIII. c. 2.
p. 231. d) in *Addit. ad LIMNÆUM* L. IX. c. 2. §. 52. p. 368.
e) de pace publ. L. IV. c. 1. §. 177. p. 718. lqq. f) in *Europ.
Herold* T. I. p. 909. g) ap. LONDORPIUM in *Actis publi-
cis* T. I. c. 2, 3. p. 6. lqq. h) T. IX. *der Staats Cantzley*
c. 3. §. 13. p. 212. i) in *Vindiciis ad BLUMIUM* tit. 25.
n. 16. k) in *Analect. ad SCHWEDERUM Parte spec.* S. I.
c. 8. §. 3. & c. 13. §. 9. & c. 14. §. 3. l) de *summa imp.
Rom. potest. circa profana* c. III. §. 63. m) in *Comment.
ad capitul. Josephi ad Art. IV. §. 3. p. 645.* n) in *Diff.
de jurisdictione ex usu fori in primis hodierni sub presidio
VELTZII*, Argentorati 1716 habita p. 27. lqq. o) *von
des Cammer-Gerichts Jurisdiction* §. 8. lqq. pag. 19. lqq.
p) in *concinna introductione in rem judicariam imperii* P. I.
L. I. Sect. II. c. 1. §. 31. p. 31. lq. q) in *Diff. de suprema
in imp. rom. germ. jurisdictione* 1753. §. 2. & *Instit. J. Camer.*
§. 419. p. 363. r) de *ratione status* P. I. c. 10. Sect. 5.

(SOLDUS a), BLUMIUS b), KLOCKIUS c), LIMNÆUS d),
 MULTZIUS e), *Rudolph. HEIDEN f)*, SCHWEDER g),
 VITRIARIUS h), THOMASII i), LUDOLFK k), STRU-
 VIUS l), SPENER m), TITIIUS n), KEMMERICH o),
 HORN p), *Auctores der Erörterung der Frage: Ob*
bey denen an die allgemeine Reichs-Verfammlung, ge-
gen das Cammer-Gericht ergriffenen Recursibus statu-
um, von ermeldeten hohen iudicio, ehe und bevor ü-
ber die angebrachte Gravamina daselbst ein Schluß
abgefasset wird, ein Bericht abzufodern (seye? q) nec
non illustrissimus Auctor Anonymus der abgeforderten
eylfertigen Gedancken puncto recursus ad comitia r),
& illustris Auctor anonymus der ohnmasegeblichen
Sciagraphie eines Tentaminis Historico-Politici von
dem eigentlichen Ursprunge, wahrer Beschaffen-
heit, und daher folgenden Reichs-gesetz-mäßigen
Würckungen, des Recursus ad comitia, in Justitz-
Sachen,

F 2 chen,

- a) in Thesuro Pract. sub voce *Cammer-Gericht* p. 138.
 b) in *Process. cameral.* t. 25. §. 6. c) de *contribut.* c. XIX.
 §. 12. p. 432. d) ad *capitul. Ferdinandi III.* Art. XXX.
 §. 5, 6. p. 723. & in *Jure publico* L. IX. c. 2. §. 55. p. 69. lqq.
 e) in *Corp. Juris publ.* P. II. c. 26. §. 6. p. 788. lqq. f) in
der Grundsätze P. III. c. 5. p. 239. lqq. g) in *Introd.*
in Jus publ. P. Spec. Sect. I. c. 13. §. 8. p. 436. lqq. h) in
Institut. Juris publ. L. III. t. II. §. 66, 67. i) ad *MON-*
ZAMB. cap. V. §. 20. p. 282. k) de *jure camerali* p. 5.
 lqq. edit. 1719. l) in *Corp. Jur. publ.* c. XXVI. §. 24.
 p. 1013. lqq. m) in *Spec. J. P. L.* VII. cap. 4. §. 21. lq.
 n) in *Introduct. ad J. P. L.* VI. cap. 6. §. 18. o) in *J. P.*
 cap. 54. §. 4. p. 623. p) in *Jure publ.* L. II. c. X. §. 5, 6.
 q) in *Select. J. P. novissimis* L. XV. c. 2. r) ap. *Perill.*
de SENCKENBERG in *Appendice disquisitionibus, de judiciis*
principum, palatini in Cesarem & recursu ad comitia adne-
xo, p. 231.

chen, so bey den hohen Reichs-Gerichten pendent
find. a)

§. XXXVIII.

Optima ratio hæc divortia sententiarum evitandi, monstratur.

Tanto igitur sententiarum discrimine existente, omni, quo fieri potest, modo, nobis curandum, ne illustrium horum nominum auctoritate a recto veritatis tramite, quod multis evenisse videmus, in divortia abducamur. Hoc ut fiat, cum legibus ambulabimus, nos enim hoc pacto tuto esse ambulaturos, certo confidimus. Eamque in finem in singula, quæ supra adumbravimus, jura legibus imperii facem nobis præferentibus, inquiremus, examinaturi, utrum & quænam ex iis sint communicata, quæ vero reservata? Hoc enim examine peracto, facilis erit discussio, quinam ex Doctoribus §. XXXVII laudatis, viam ad veritatis templum ducentem, ingressi sint. Ante omnia autem efficiendum est, utrum potestas judiciaria ad negotia comitialia recensenda sit nec ne? Ex qua disceptatione feliciter emergere non possumus, quam si ipsam jurisdictionem a juribus, quæ superiori circa illam competunt, separemus, atque ex his illa comitiis vindicemus, quæ secundum legum imperii tenorem in iis expediri jubentur. Sic e. g. jura quæ a summis imperii tribunalibus exercentur, ad jurisdictionem pertinent, & ut noto notius est, extra comitia expediuntur: cum e contrario ex juribus, quæ circa jurisdictionem versantur, quædam, ut jus deliberandi cui, & quo modo jurisdictionis concedenda sit, aliæque, ad comitia restringantur, quædam autem ex iis, ut jus privilegia de non appellando, non evocando, & his similia, largiendi, extra comitia

*) *apud eundem* Num. II. Sect. I. §. 32. p. 259.

peragantur; qua de re ipsa constitutio camerae imperialis in comitiis Wormatiensibus 1594 ordinata, tot ordinationes camerales in comitiis concinnata, *Art. VIII. §. 3. 7. P.*, & *Art. XVIII. §. 6. capit. noviss.* omne dubium perimunt. Deinde in vulgus notum est, quod duo sint summa imperii tribunalia, quorum unum magis quam alterum, ab imperatore dependet: hinc diversum iurium, quæ circa illa versantur, instituendum est examen, & ab uno ad alterum ratiocinia necesse non licet.

§. XXXIX.

Jus denominandi eos per quos potestas judiciaria exercetur, quoad JUDICIUM AULICUM est jus reservatum, quoad CAMERAM autem est communicatum.

Premiis his observationibus, ad ipsam iurium quæ in potestate judiciaria continentur, tractationem, secundum schema supra a nobis delineatum, celerrimo gradu procedimus. Primo loco se offert *JUS DENOMINANDI EOS, per quos potestas judiciaria exercenda est*: quod, si *JUDICIUM AULICUM* respicias, extra comitia peragitur, & hinc Cæsaris reservata spectat, & illi adhuc per observantiam, & *capitulat. noviss. a)* competit. Immune tamen non est a limitibus, quos illi in specie *Instrum. pacis b)* scripsit, ita, ut imperator quosdam sacris repurgatis addictos, in illustre hoc collegium recipere teneatur, quorum numerus in *Ordinatione judicii aulici c)* ad sex membra restrictus est. Cui per *capit. noviss. d)*, adhuc additum est, ut imperator inclytos hosce senatores non ex solis suis subditis, atque vasallis, sed quoad maximam partem ex aliis imperii provinciis, neminique nisi sibi & imperio collective sum-

F 3

to,

a) *Art. XXIV. §. 1.*
c) *Tit. I. §. 2.*

b) *Art. V. §. 54.*
d) *Art. XXIV. §. 2, 3.*

to, obstrictos, cooptare velit. Quoad cameram imperialem autem hoc jus ut *Auctor quinquertii Cameralis*, a) quem *Philipp. Helfr. KREBSIUM* b) esse volunt, observat, atque ex *tit. i. Ordinat. cameralis*, in comitiis Constantiensibus 1507 composita, condocemur, olim fuit comitiale, & hinc cum statibus communicatum, quod etiam si hodie extra comitia expediatur, imperator tamen & status imperii vigore *Instrum. pacis* c) numeris autem membrorum, quæ quilibet denominare debet, positis, conjuncta manu exercent.

§. XL.

Jus determinandi modum ad quem jurisdictio administranda, est hodie quoad utrumque imperii summum tribunal communicatum.

Progredior ad *jus determinandi modum, ad quem jurisdictio administranda est*. Hoc quoad CAMERAM IMPERIALEM esse *jus comitiale, & communicatum*, nulli fere dubio est obnoxium. In sole enim collocant hoc, solennes formulæ initiales, & finales, tot ordinationum cameralium, in comitiis ex consensu imperatoris & statuum, confectarum, ex quibus ad eam tantum provocamus, quæ in præmio ordinationis anni 1521 profat. Sed si oculos ad JUDICIUM AULICUM convertas, negotium tam expeditum non est. Tres enim istæ ordinationes, quæ illustri huic senatui diversis temporibus præscriptæ sunt, diverso etiam concinnata sunt modo. Illa enim quæ condita est a FERDINANDO I, quæque apud LEHMANNUM d), & LÜNIGIUM e) existat, a solo

a) in *quæst. prima*, §. 43. p. 34.

b) in *Diss. de jure præ-*

sent. Assessor. cam. in genere & *in circ. Sax. infer. in specie* §. 5.

c) *Art. V. §. 53, 54, 57.*

d) in *Act. publ. de pace religionis*

L.L.c. 37.

e) in *Reichs-Archiv* P. generali *Cont. II. p. 43.*

solo imperatore 1559 & concepta, & promulgata est, ut præmium ejus diserte testatur, hinc hoc jus tempore Ferdinandi I, Maximiliani II, & Rudolphi II, ad imperatoris reservata pertinuisse, certo certius est. Sed cum excelsum hocce judicium nimiam sibi in jure dicendo arrogaret auctoritatem, & in specie in causis, quæ inter diversis sacris addictos ventilabantur, partium studium proderet, status ne jura sua detrimentum inde sentirent, merito subverebantur. Eamque ob causam variæ ad Cæsaris solium devolvebantur querelæ. Cum autem imperator petitis statuum non semper annueret, ipsi ut juribus suis prospicerent, Mathiam imperatorem primo obligarunt, ut in pacto suo auspicali a) polliceretur: *Genandten unsern Hoffrath wollen wir auch gewisse Ordnungen und Instructionen verfassen, die alte revidiren, und bey unserer Reichs-Versammlung den gesamen Churfürsten zu ihren Gutachten übergeben* — — — Ex verbis igitur hujus sanctionis patet, quod ex mente paciscentium hoc jus naturam reservati exuerit, & in classem eorum, quæ *jura imperatorio-electoralia* nominari solent, abierit. Cum vero Augustissimus idem imperator, ut promissis staret, novam ordinationem confici, aut potius eam, quæ a Rudolpho II. jam concepta erat, ut MOSERUS b), non sine ratione conjicit, repetitis lectionibus perspicere, eamque ex consensu electorum emendari, atque variis additamentis locupletari juberet, status sic dicti correspondentes in conventu unionis causâ Norimbergæ 1655 habito, hoc ut PORTNERUS c) testatur, gravate tulerunt.

a) Art. XI.

b) in tractatu von dem höchstpreilichen Kayserl Reichs-Hofrath c. IV. §. 4. in den vermischten Schriften P. II. p. 240.

c) in notis perpet. ad Ordin. judicii imp. aulici noviss. N. 2. p. 3.

runt. Hinc teste UFFENBACHIO *a)* eam examini suo subjecerunt, variisque notis in margine appositis, quemadmodum apud LONDORPIUM *b)* videre est, sensa animi exposuerunt. Sic verbis in prœmio contentis: *und haben die -- vorige Ordnung, mit -- Vorbe- trachtung, gehalten Rath, und Gutachten, unser -- Churfürsten*, in margine adjicerunt: *auch andere Stände -- gesehen, verneuert, confirmiret -- & in ver- bis finalibus tit. VI. Und wir behalten uns vor obge- schriebene Ordnung jederzeit -- zu vermindern, zu vermehren, und zu verändern*; ubi voculae *Wir* addiderunt *samt Churfürsten, Fürsten und Stände*. Ex quo utroque passu quam clarissime elucescit, quod sta- tus imperii hoc jus cum omnibus communicatum vo- luerint. Sed tricennialia arma, quæ paullo post favere incipiebant, impediverunt, quominus negotium hoc faustum habere posset exitum. Licet etiam successores hujus imperatoris *Ferdinandi II. & III.*, ad eadem promissa spondenda in pactis suis inauguralibus, & quidem *ille*, Art. XL, *hic* autem Art. XLV, obligarentur, res tamen neque sub *illo* neque sub *hoc imperatore* ad finem statibus exoptatum, fuit perducta; Novam quidem ordinationem *Ferdinandus III.* sapius hac de re a statibus admonitus, in comitiis Ratisbonensibus 1654, nulla vero cum Electoralibus communicatione prævia, publicavit. Cumque hi communicationem urgerent, imperator rem ad comitia prorogata, ut Acta quæ LÜNIG *c)* nobis servavit, docent, rejecit. Monuerunt igitur status in monitis suis communibus Ele- ctori Moguntino exhibitis, quæque exstant apud *Au- ctorem*

a) in tract. vom Reichs Hofrath C. II. p. 8.

b) Tom. I. c. 61. p. 194. & 200.

c) l. c. p. 295. sq.

ctorem der Grundfeste a), ad Art. XLII. capitulationis, quæ tunc temporis condenda erat, LEOPOLDINÆ, ut huic infereretur: *Daß die Reichs-Hofraths Ordnung auf gehaltenen Rath, mit Churfürsten, Fürsten und Ständen, und nach derselben Gutbefindung und Einwilligung, zu verfassen.* Eodem etiam collineant monita, quæ in confessu principum die X Augusti 1664 per Magdeburg dictata sunt, & apud HENNIGES IUM b) legi possunt. Et licet illud monitum, nec capitulationi Leopoldinæ, nec Josephinæ ut illius Art. XLI, hujus autem Art. XL. testantur, non insertum, sed res potius ad comitia remissa sit, ita, ut MAURITIUS c), HENNIGES d) & STRUVIUS e) inde inferant, hanc Ferdinandi III ordinationem tacito statuum consensu esse approbatam: status tamen in variis conclusis, literisque ad imperatorem datis, quæ HENNIGES f), multis locis adducit, communicationem semper postularunt. Nova tandem sanctio hoc negotium respiciens capitulationi Caroli VI g) his verbis intexta est: *Auch sollen und wollen wir, gleich nach angetretener unserer Regierung, per decretum, von dem Reich ein Gutachten wegen zu verbesserender Reichs-Hofraths-Ordnung erfordern, und so weiter sothane Verbesserung möglichster Dinge befördern, und fort dieselbe zu ibren Stand bringen lassen.* Quæ formula non solum in capitulatione Caroli VII & in noviss. b) verbotenus repetita est: sed cum etiam

G

in

a) P. III. c. 8. p. 158.

b) Mantissa II. ad Spec. V. p. 116.

c) de judicio aulico th. 19. p. 411. d) ad capit. Josephi Art. XL. n. a. p. 327.

e) in Corp. Jur. Publ. c. XXVI. §. 5. p. 999.

f) Spec. VII. Mant. I. p. 1023. lqq. Mant. I. p. 1051. Mant. 3. p. 1061. Mant. I. p. 1069. Mant. 5. p. 1078. Mant. II. p. 1102.

g) Art. XVI. §. ult.

h) Art. XXIV. §. 5.

imperator Carolus VI variis statuum gravaminibus & petitis quæ apud FABRUM a) & in *Electis Jur. Publ. b)* reperiuntur, sollicitatus, ex iis quædam pro corrigendis hujus judicii defectibus, in peculiari decreto 1714 quod extat in *Electis Jur. Publ. c)* disposeret, uterque Augustorum post illum purpura condecoratorum, promiserunt d): *Wie dann auch von unsern Reichs-Hofrath sowohl, als denen verordneten Visitoribus, bis von uns und dem gesanten Reich, eine denen heutigen Umständen gemæß, eingerichtete vollständige Reichs-Hofraths-Ordnung verfaßet werden kann, in modo procedendi die alte Reichs-Hofraths Ordnung, nebst demjenigen, was der von unserm nächsten Vorfabrer im Reich anno 1714 dieserwegen ausgelassenen Verordnung, aus denen Monitis statuum inseriret worden, pro regula angenommen, und aufs genaueste beobachtet, auch daß solches geschehe, mit allen Ernst und Nachdruck von uns besorget werden soll.* Hinc si has sanctiones intuearis, hoc jus, quamvis ejusmodi ordinatio ab imperatore & statibus in comitiis concinnata, nondum comparuerit, ad jura comitialia & communicata merito est referendum.

§. XLI.

Jus visitandi judicia, quoad cameram est communicatum, quoad judicium aulicum autem ad communicata hodie inclinat.

Ordo me vocat ad *jus visitandi judicia*. Quod cum in utroque summo imperii tribunali diverso modo expediatur, diversa etiam ejus instituenda est tractatio. Et quidem quoad cameram imperialem hoc comi-

a) T. XXIV. der Staats-Cantzley.

b) T. VII. n. XI. p. 155.

c) l. c. p. 180.

d) Art. XXIV. §. 8.

comitialia atque communicata esse, constat. Confirmant enim hoc Ordinatione camerale in comitiis Constantiensibus 1507 composita *a*), in qua cautum reperimus, ut imperator & certi quidam status iudicium camerale quovis anno visitarent, quod autem postea in *recess. imp. Ratisbonensi anni 1532* paululum immutatum est, & *recess. imp. noviss. b*) in quo hoc repetitur, atque schema principum in administrando visitatorum munere alternantium, delineatur, & denique formula tam initialis quam finalis recessus visitationis extraordinariæ anni 1713. Ad iudicium aulicum autem quod attingit, negotium iterum paullo est intricatius. Scimus enim quod ex iisdem causis quas §. antecedente iam allegavimus, Electores imperatorem *Mathiam* primo obstrinxerint, ut iis in pacto suo inaugurali *c*) pollicitaretur: Denkselben (unsern Hofrath) auch jährlich oder in zweyen Jahren einmahl, mit Zuziehung des Ertzbischofen zu Mayntz als Ertz-Cantzlern, zu visitiren; quæ etiam in *capitulat. Ferdinandi II d*) & *Ferdinandi III e*) serie verborum saltim turbata, repetita sunt. Et quamvis Ordines imperii in conventu Norimbergensi 1615 habito, verbis tit. V. Ordinationis a *Mathia* confectæ: *Und solten Seiner Liebden*: in margine adscripserint: *Was aber die Visitation solches unsers Reichs-Hofraths anbetrifft, soll selbige jährlich durch Churfürsten, Fürsten und Stände des Reichs von beyden Religionen in gleicher Anzahl – beschehen*, apud LONDORPIUM *f*): nihil tamen impetrarunt. Nec magis huic negotio in *Art. V. §. 56. J. P.* prospectum, quam functionem qua hoc negotium secundum ea, quæ in pro-

G 2

ximis

a) tit. XIV.*b*) §. 24.*c*) Art. XL.*d*) Art. XL.*e*) Art. XLIV, XLV.*f*) T. I. c. 61. p. 199.

ximis comitiis de communi statuum placito observanda esse videbuntur, ab Electore Moguntino expediendum esse, statuitur, subsequentes rex & imperatores Germaniæ in capitulationibus suis & quidem *Ferdinandus IV* Art. 43 *Leopoldus* Art. 42 *Josephus* Art. 41 & *Carolus VI* Art. 24 se servaturos esse, sponponderunt. Sed neque in proximis, neque in his, quæ ad hunc usque diem, continuantur, comitiis, certi quicquam hac de re sancitum est, quamvis sæpius annis scilicet 1663, 1664, 1666, 1674, hac de re in iis frustraneo licet conatu, tractatum fuerit, ut *Job. Jac. MOSERUS a)* parens & *Frid. Carol. MOSERUS b)* filius ex Actis publicis pleniore calamo tradunt. Ægre enim semper imperatoribus visum est, ordines imperii ad iudicium aulae suæ visitandum admittere. Hinc licet de hoc negotio nova & præcedentibus longe amplior sanctio tam *capitul. Caroli VII c)* quam *novissimæ d)*, ex egregio Brunswicensi monito, ut ex protocollo electionis, quod *MOSERUS* in *Comment. ad capitul. Caroli VII. e)* ad hunc passum publici juris fecit, patet, inserta fuerit, in qua visitatio Moguntina tanquam remedium revisorium tantum commendatur, usque dum per conclusum imperii ex tenore *Art. V. §. 56. J. P.* nova visitatio fuerit stabilita: hoc tamen negotium illustribus *MOSERO f)* & *HOFMANNO g)* testibus adhuc in comitiis hareret, & finem

- a) *l. c. vom Reichs-Hofrath c. V. §. 13. sqq. p. 309. sqq.*
 b) *in der pragmat. Geschichte und Erläuterung der Kayserl. Reichs-Hofraths-Ordnung, Vol. II. pag. 652. sq.*
 c) *Art. XXIV. §. 6. 7. 8.* d) *Art. & §. §.* e) *P. III. p. 185. sq.*
 f) *in der Einleitung zu den teutschen Staats-Angelegenheiten L. I. c. 15. §. 19. p. 42.*
 g) *in Considerat. histor. eorum, quæ in pacificat. Westphal. ad proxima comitia remissa sunt ante annum evulgata §. XV. p. 65.*

finem dudum exoptatum expectat. Omnes igitur cordati faustum hujus negotii exitum candido pectore mecum præstolantur, nilque magis in votis habent, quam ut sinistra illa, quæ HENRIQUES b) ore fatidico protulit, auguria, deliberationem nempe de hac visitatione per integrum adhuc extractum iri, seculum, irrita & inania fuisse, brevi tempore appareat. Rebus igitur sic stantibus judicium nostrum in definienda juris hujus comitialis, natura, merito suspendimus, usque dum in comitiis ad quæ illud remissum est, certiora de eo fuerint statuta. Eriam si si dicendum quod res est, illud ex mente *capitul. noviss. c)* magis ad communicata, quam ad ea quæ soli imperatori reservata sunt, declinet.

§. XLII.

Jus mutandi judicia est communicatum.

Tangimus nunc jus judicia immutandi. Hoc autem hodie esse comitiale & communicatum, planum atque expeditum est. Corroborant enim hoc verba *capitul. noviss. d)* quæ ex projecto capitulationis perpetuæ pacto inaugurali Caroli VI. primum intexta sunt: *Wir sollen, und wollen auch kein altes Reichs-Gericht verändern, noch ein neues aufrichten, es wäre denn, daß wir mit Churfürsten, Fürsten und Ständen, solches auf einen allgemeinen Reichs-Tag vor guth besenden.*

§. XLIII.

Jus privilegia exemptionis fori dandi.

Procedimus ad jus privilegia exemptionis fori impertiendi. Hoc olim ab imperatoribus extra comi-

G 3

tia

b) Specim. V. p. 784.

c) Art. XXIV. n. 6, 7, 8.

d) Art. XVI. §. 3.

tia & tanquam reservatum omnis limitis expers fuisse exercitum, tabulæ ejusmodi privilegiorum ab illis concessorum, confirmant. Sic Carolus IV. Monasterio Lanckheimensi tale privilegium, cujus diploma GLAFEY a) in vulgus protulit, 1360 largitus est. Austriaci etiam ejusmodi privilegium a Friderico I 1156 impetrarunt, quod Carolus IV. 1366, Sigismundus 1437 & Carolus V 1530 auctoritate sua iis corroborarunt. Cum autem reliqui status hac re se valde gravatos esse, viderent, siquidem is, qui tali privilegio munitus est, ejus intuitu, ut ex ardentissimis, quas Episcopi Bambergensis, Tridentinus, Marchio Culmbacensis, alii que quos causa communis junxerat, contra domum Austriacam, ut HENNIGES b) in *Meditat. ad J. P.* testis est, moverunt, querelis, patet, difficulter conveniri potest. Hinc ex schemate capitulationis perpetuæ c) jam Caroli VI d) capitulationi insertum est, quod etiam verbotenus in *capitul. noviss. e)* repetitur: *Wir sollen und wollen auch einigen Reichs Stand, der die Exemption von des Reichs Jurisdiction entweder durch Vertrag mit dem Röm. Reich, oder durch Privilegia, oder andre rechtmässige Titul von dem Röm. Kayfern vorhin nicht erlanget, noch in deren Besitz erfunden, wird, von des Reichs höchsten Gerichten sich zu eximirn und aus zuziehen, inskünftige nicht gestatten. Dahingegen denjenigen Ständen, welche die Exemption von des Reichs Jurisdiction — — vorhin erlangt, — — die Eximir und Ausziehung, von des Reichs höchsten Gerichten inskünftige gestatten, und sie nach Anleitung der Cammergerichts-Ordnung P. II. tit. 27. und des J. P. dabey schützen,*

a) in Anecdoris n. 325.

b) Spec. VIII. p. 1262.

c) Art. XVIII.

d) Art. XVIII. §. 1.

e) Art. XVI. §. 1, 2.

zen, und handhaben. Ex quibus verbis affatim claret, hoc jus quoad nova exemptionis fori privilegia indulgenda hodie esse sublarum, & umbram ejus adhuc in confirmatione privilegiorum ab imperatoribus olim concessorum, consistere.

§. XLIV.

Jus privilegia de non evocando, de non appellando & electiones fori largiendi est reservatum.

Acceleramus ad jus privilegia de non evocando, de non appellando & electionis fori condendi. Hæc autem in aula imperatoris & ex jure imperatori reservato, expediri, praxis & antiqua & hodierna docet. Testantur enim hoc tot privilegiorum tabulæ, quorum catalogum PFEFFINGER ^{a)} atque LUDOLF ^{b)} nobis texunt, & quoad privilegia electionis fori, privilegium Suecis in J. P. Art. X. §. 12. indultum, & privilegium a Ferdinando III. Ducibus Brunswigo-Lüneburgensibus 1648 datum, quod LÜNIG ^{c)} asservat. Ut tamen imperator in exercitio hujus juris id potissimum curet, ne status inde & imperium detrimentum persentiscant, paterno ejus adfectui in *capitul. noxiss. d)* est commendatum.

§. XLV.

Quis fons sit jurisdictionis in imperio, demonstratur.

Demonstrato, quænam ex eminentioribus, quæ in potestate judiciaria continentur, juribus, soli imperatori propria, quæ autem illi cum statibus sint communia, tunc nunc ipsis imperii legibus muniti ad controversissimam de fonte jurisdictionis in imperio nostro, quæ-

^{a)} ad *Vitriarium* T. III. p. 1160.
comment. *de jure Cam. adjecto.*
Part. spec. Sect. IV. p. 138.

^{b)} in *Append. V.*
^{c)} *im Reichs-Archiv*
^{d)} Art. XVIII. §. 6.

quæstionem accedimus. Ut autem omnem evitemus verborum ambiguitatem, prius definiendum est, quis nomine fontis jurisdictionis nobis veniat? Intelligimus autem sub hac formula eum, in quo radix potestatis judiciariæ fundata est. Cum autem potestas judiciaria ut ex paulo ante demonstratis patet, non tota, imperatori sit reservata, nec tota cum statibus communicata: quilibet, quorsum nos tendamus, facile perspiciet. Si enim jura imperatori reservata, ut jus denominandi perillustres aulae imperialis consiliarios, jus privilegia de non appellando, non evocando &c. concedendi, contemplamur, radicem eorum penes imperatorum esse quis est, qui dubitat? Hinc & horum respectu, illum fontem jurisdictionis interdum esse nominatum, ultro concedimus. Sed si jus determinandi modum secundum quem jurisdictionis administranda est, si jus visitandi judicia, quæ prima ac palmaria sunt potestatis judiciariæ momenta, cogites, ea, ut ex supra deductis abunde constat, non in solo imperatore, nec in solis statibus, sed in imperatore & statibus simul ut communi radice, nituntur. Hæc igitur nec a solo imperatore, nec a solis statibus, sed ab imperatore & statibus simul tanquam uberrimo jurisdictionis fonte, proflire, asserimus.

§. XLVI.

Argumenta contraria refelluntur.

Nec veremur eorum argumenta, qui nulla hujus distinctionis ratione habita, soli imperatori gloriosum fontis jurisdictionis encomium adblandiuntur. Argumenta enim, quibus Vir doctus qui sub larva Cæsarini FÜRSTENERII a) aliquot ante annos

a) in tr. von des Cammer-Gerichts-Jurisd. §. 8. fqq. p. 29. fqq.

prodiit, sententiam suam non novam, sed recoctam tantum, superstruxit, æquum hujus rei arbitrum contrarii convincere non possunt. Potiora ut tanquam, iis, quibus clarissimis ordinationum camerarum & recessuum imperii passibus, sensum a statuendum mente longe alienum affingit, aut consortium statuum in potestate legislativa temere inficiatur, aut inclytos Camerae assessores soli imperatori, contra apertam P. I. t. 15. Concepti ordinat. Camer. quæ ex recessu imperii Spirensi an. 1557. §. 20, 21, desumpta est, dispositionem, jurejurando obstringi, audaci fronte negat, omiſſis, ex eo, quod illa, quæ in Camera expediuntur, solius Caesaris nomine & sigillo superbiunt, non sinit, ea ex ejus tantum potestate esse statuta. Scimus enim, quod omnia, quæ olim a regimento imperii fanciebantur, nomine & sigillo imperatoris, ut ex exemplis apud MÜLLERUM *a)* prostantibus, conspici potest, munita exiverint. Nec minus ea, quæ in recessibus imperii mandantur, a solis imperatoribus in notitiam eorum, qui iis tenentur, perferuntur. Inde tamen argumentari non datur, ea, quæ dictis modis ab imperatoribus evulgata sunt, ab iis etiam esse statuta. Porro cum THOMASIO *b)*, & Auctore *quingentesimi Cameraris c)* strenue defendimus, quod a stylo curiæ, & insignibus, ad ipsum jus conclusio non valeat. Nec magis testimonio ex ipsorum statuum ore desumptis, arguimur. Notum enim est, quod status in comitiis Norimbergensibus 1467 apud DARTIUM *d)* professi sunt: *Nachdem alle Rechte und Gerichts-Zwänge von*
H *unserm*

a) im Reichstages Staat L. I. c. 4.
b) ad MONTAMB. c. V. §. 14. n. o.
d) L. IV. c. I. n. 80. lqq. p. 718.

c) quaest. I. §. 33. lqq.

unserm Herrn dem Röm. Kayser entsprochen: notum etiam est, quod legatus Electoris Saxoniae legato Palatino in comitiis principum Fuldensibus 1608 ut apud LONDORPIUM a) legi potest, responderit: *Ibro Churfürstl. Gnaden kœnten der Kayserl. Majestæt ihre habende und herkommende Jurisdiction nicht disputiren lassen. Sey Fons Jurisdictionis, alle Exemptiones rühren daher — — Wære einmabl an dem, daß dieselbe Fons jurisdictionis, und daß alle Exemptiones, Privilegia und Austræge von Dero herkommen.* Primo enim forma potestatis judiciariae ab eo tempore valde est immutata: hinc antiqua hæc testimonia ad hodiernum statum non quadrant. Deinde legatus Saxonicus eatenus imperatorem fontem jurisdictionis imperii salutasse videtur, quatenus scilicet jus privilegia ad imminuendam jurisdictionem imperii vergentia solus exercet. Probant enim hoc verba: *alle Exemptionen rühren daher: & daß alle Exemptionen, Privilegia und Austræge von Dero herkommen.* Imperatorem autem respectu juris sibi reservatorum, fontem jurisdictionis esse nominatum, supra jam fassi sumus. Tandem LUDOLF b) jam monuit, mirandum non esse, quod diversa quandoque in aulis procerum Germaniæ foveantur principia: quia temporis & status ratio aularum sæpe mutet & principia & consilia. Optimum hujus rei exemplum est in promptu. Longe aliter enim sonat replica, quam legatus Electoris Saxoniae una cum legatis Palatino & Brandenburgico octodecim annis ante 1590 Rudolpho imperatori apud LONDORPIUM c) regessit. In hac enim diserte propugnant: *Daß Herr Cam-*

a) T. I. L. I. c. 1. §. 7. p. 4. sq.

c) T. II. p. 59.

b) lib. c. p. 18.

Cammerrichter und Beysitzer ihre Jurisdiction von Ew. Kayserl. Majestät und allgemeinen Ständen des Reichs sammentlich haben. Videmus hic principia sibi e diametro opposita ab uno eodemque principe intra breve temporis spatium magno cum ardore defendi. Si igitur ex ejusmodi testimoniis in Actis publicis obviis, jura imperii essent æstimanda, de iis nunquam certi aliquid statui posset. Hinc nobis semper ea arriserunt, quæ LUDOLFUS a) sæpius jam laudatus tradit: Legum nempe & constitutionum imperii verbis materiam jurisdictionis recte tradi, minime vero verbis scriptorum, vel a singulis statibus imperii, vel eorum ministris editorum, quæ cum primis ad rationem temporum & causarum, quas tuentur, respiciant. Ex illis autem fufius jam ostendimus, quænam sit potestatis judiciariæ in Germania faciès. Accedit, quod duobus his testimoniis, loca fere innumera recessuum imperii quorum quædam *Auctor quinquertii Cameralis* b) & PFEFFINGER c) collegerunt, opponi possunt, in quibus ea eminent, ubi Camera imperialis judicium imperatoris & imperii vocatur, atque imperio summa jurisdictio discrete adscribitur. Mirum in modum autem heic se sinuat personatus *Cæsarinus* FÜRSTENRIUS d), atque sub voce *Reich* non ordines imperii, sed nescio quem abstractum reipubl. Germanicæ conceptum intelligendum esse argutatur. Sed violentæ huic interpretationi declarationem hujus vocis in ipsis comitiis datam, atque recessui imperii novissimo §. 165 insertam: *Damit aber unser und des heil. Reichs Cammer-Gericht, welches uns samt Churfürsten, Für-*

H 2

sten

a) lib. c. p. 9.
t. 2. p. 348.

b) quæst. I. §. 37. p. 29.
d) lib. c. p. 49. sq.

c) L. III.

sten und Stände des Reichs repräsentiret, -- longe anteferendam esse, arbitramur.

§. XLVII.

Status imperii coimperantes merito dici, demonstratur, & argumenta illi contraria examinantur.

Satis nunc mihi illustre IMPERATORIS & STATUUM IMPERII CONSORTIUM in potestate legislatoria & iudiciaria probasse videor. Hinc rebus ita comparatis nulli dubitamus asserere, gubernacula imperii nostri coniuncta IMPERATORIS ET STATUUM manu dirigi: quamvis Viri rerum publicarum noticia admodum imbuti remis velisque eo connituntur, ut splendidum *coimperantium* nomen statibus Germaniæ dubium reddant. Sed permittant mihi Viri isti summi, ut non ex contradicendi quo disputatores agitari solent, pruritu, sed ex veritatis, quo ducor, amore, ad objectiones ab illis maximo cum ingenii acumine prolatas, quædam reponam. Palmarium cui tanquam anchoræ sententia Virorum horum illustrium innititur, argumentum hoc est: quod Majestas in totum imperium soli imperatori sit adscribenda. Periclitemur igitur, an anchoram istam tollere queamus. Majestatem a nonnullis cum imperio ipso confundi, ab aliis autem ab imperio distingui, noto notius est. Priores in ipso meridie alucinari, posteriores autem comitem habere veritatem, ex principiis Juris publici universalis constat. Majestas enim ut GROTIUS ^{a)} eam describit, atque WOLFIUS ^{b)} definit, si ab illa tanquam titulo abstrahimus, potius est dignitas ex imperio civili summo orta, quam ut pro ipso imperio habeatur: atque

^{a)} *de Jure belli & pac.* L. I. c. 3. §. 21. n. 1, 2.

^{b)} P. VIII. §. N. §. 206.

arque ut contra VITRIARIUM *a)* qui etiam à TITIO *b)* merito hac de re fuit castigatus, recte adstruimus, divisionem non abhorret. Rationem igitur habet majestas in imperio civili, & eo posito, simul substantiam capit. Jam vero ipsi Viri illustres negare non possunt, quod imperator plurima, & quidem nobiliora jura vi legum imperii fundamentalium, non solus, sed ex consensu procerum, in comitiis exercere obligetur: hinc nec solus imperator, nec soli status imperatore existente, ejusmodi negotia valide peragunt, sed unius consensus alterius consensui est alligatus, seu quod idem est, in exercitio horum jurium concurrunt, ita, ut hac conjuncta auctoritate administrent. Cum tamen si jura in imperio summo contenta, conjuncta plurium auctoritate administranda sint, illaque penes unam partem solam non stent, sed ab una hac parte cum altera sint communicata, ipsum summum imperium hoc intuitu sit communicatum, majestas autem imperio summo civili posito, oriatur, consequens est, ut etiam penes status simul sumtos majestas resideat. Cum autem is, cui majestas, si illam non tanquam titulum contempnamur, competit, sit imperans, plures quibus majestas quæ ex imperio, quod conjuncta horum auctoritate geritur, oritur, constat, merito dicuntur COIMPERANTES, hinc STATUS IMPERII COIMPERANTES salutare, amplius non fluctuamus.

§. XLVIII.

Alia argumenta refelluntur.

Addunt Viri eruditissimi, quod venustum hoc dogma legum fundamentalium præsidio sit destitutum,

H 3

&

a) in *Instit. J. P. L. l. t. 7. §. 5.*
castigatis §. 140. p. 118.

b) in *Vindictis Vitriar.*

& ex cerebello personati MONZAMBANI, THOMASII, & TITII, tanquam ex spuma maris fit enatum. Sed licet laudati hi Doctores sententiam suam legibus fundamentalibus non superstruxerint, eam tamen omnium earum auxilio carere non dixerim. In aprico enim positum est, quod crimen læsæ majestatis non solum contra imperatorem sed & contra imperium committatur: id quod solennes proscriptionum formulæ, quarum multarum copiam nobis facit PFEFFINGER a), in quibus proscriptus ob majestatem imperatoris & imperii læsam, in bannum imperatoris & imperii incidisse dicitur, hoc innuunt. Hinc ipse etiam imperator Maximilianus II, cum Guilelmus de Grumbach sceleratorum fax & tuba, 1557 & seqq. annis urbem Herbipolim, episcopo ejusdem Melchiore Zobelo, nefando sicariorum more, aliquot ante annis percussio, vi occupasset, atque in rec. deput. Wormat. 1564, & in comitiis Augustanis 1566, proscriptus cum Job. Friderico Saxonie Duce, infausti parentis infausto filio, collusisset, & seditiosa hæc cohors ab Augusto Electore ad obsequium imperatori & imperio debitum, esset redacta, in recess. imp. Ratisb. 1567 b) fatetur: daß Seinen Liebden (Augustus Elector,) zur Erhaltung unserer und des H. Reichs Auctorität, Hobeit, Würde und Ehre, & paulo post: c) auch Erhaltung gebührendes, schuldiges Gehorsams, Friede und Ruhe im heil. Reich, neben Rettung und Verheydigung unserer Kayserl. und des Reichs so hoch verletzen Ehr und Hobeit — — Hoc loco autem sub voce imperii status simul sumtos intelligi, quilibet me etiam non monente, animadvertit. Cum igitur ipse imperator majestatem imperii in ipsa lege imperiali agnoscat,

a) ad Vitriar. T. III. t. 4. p. 528. sqq.

b) §. 42.

c) §. 43.

feat, uti verba citati recessus hoc insigniunt, dogma nostrum non omni legum imperii auxilio esse privatum, intueris. Accedo ad secundarium argumentum, quo iidem illustres adversarii anthitesin aggrediuntur, eamque absurdam reddere laborant. Hoc autem sequentis est tenoris. Ordines provinciales, qui de legibus provincialibus ferendis, atque collectis exigendis consentire debeant, eodem modo condminos territoriales esse nominandos, cum tamen non nisi domini territorialis sint subditi. Sed hoc argumentum, quo jam WESENBECIUS *a)* aliique uti PFEFFINGER *b)* docet, usi sunt, huc ex asse non quadrat. Si enim omnes imperii provincias permeaveris, nullos ordines provinciales reperies, quibus circa imperium quod in provincia ista geritur, tanta, quanta statibus imperii circa imperium, quod per totam Germaniam exercetur, competat auctoritas. Præterea potestas ordinum provincialium, ut illustris STRUBEN *c)* observat, in dies decrescit, ita ut eorum dissensus parum curetur. Hinc iura statum imperii quæ longe ampliora sunt, ad horum decempedam dimetiri non possumus. Adest igitur SOCIETAS IMPERII. Adfunt COIMPERANTES, & CÆSAR CUM STATIBUS fasces divisos habet.

SECTIO II.

MEMBRUM I.

DE INDOLE ET NATURA RECURSUS AD COMITIA.

§. XLIX.

a) ad tit. *π.* de Legib. §. 3.

b) ad *Vitriar.* L. 1. tit. 2. §. II. p. 227.

c) Parte II. *der Nebenstunden, Abbandl. X.* §. 4. p. 432.

Nexus dicendorum cum antecedentibus.

Diffusa CONSORTII, quod IMPERATORI & STATIBUS IMPERII in potestate legislatoria & judiciaria competit, demonstratione perfuncti, ad alteram thematis nostri partem acceleramus. Animus enim nobis sedet, evincere, remedium illud, quo litigantes gravamina a summis imperii tribunalibus sibi illata, in comitiis exponere student, quodque nomine RECURSUS AD COMITIA innotuit, genuinam in laudato hoc consortio agnoscere radicem. Antequam autem ad ipsum hoc stadium decurrendum accingamur, quædam de natura & indole hujus remedii in hoc membro, quo faciliora ea, quæ in demonstrando ejus genuino fundamento, in sequenti allaturi sumus, sint intellectu, delibasse juvat. Cum autem viri eruditissimi, quos illustr. PÜTTER *a*) & TAPFINGER *b*) recensent, pleniorum calamum hac de re jam expediverint, & sic etiam mihi fecerint dulcissimum; momenta ejus præstantiora, & scopo meo consentanea, vulgatis omittis, tantum a me hic tangenda esse arbitror. Eam in finem argutissima argumenta, de ejus moralitate in utramque partem prolata, quo viros jurium peritissimos sollicitos temperunt, & AMOSER *c*) fusius traduntur, sicco pede prætereo.

§. L.

a) in *Introduct. in rem judicariam imperii* L.II. S.II. c.12. §.450. p.336. sq.

b) in *Instit. Jurispr. cameræ* Sect. IV. t.6.

§.1065. p.900. sq. *c*) in *tr. von Recurs von den höchsten Reichsgerichten an dem Reichs-Convent* c. III. IV. p.143. sqq.

§. L.

Diversa recursus significata describuntur.

Priusquam autem recursus notionem percontemur, quædam ut ambiguitates effugiamus, monenda esse videntur. Recursus enim duplici modo considerari potest. Vel enim sub hac voce intelligitur actus, quo causæ decisioni comitorum, per expressam legum dispositionem reservata, ad comitia deferuntur: quorum illustri AYRER *a)* refert I, causas, ubi de legis dubiæ interpretatione quæritur, per *Art. II. §. 5. capitul. noviss.* aut II, ubi paritas votorum inter utriusque religionis assessores existit, per *Art. XX. §. 55. 7. P.* vel III, ubi bannum decernendum, per *Art. XX. capit. noviss.* Quibus tamen ex GERKENII *Otio Vienno-Ratisbonensi, b)* adjiciendas adhuc esse, autumo, IV, causas, ubi de restitutione privilegii monetandi, quo status quidam fuit privatus, agitur, per *rec. imp. Spirensis 1570. §. 127. in f.* & porro V, causas, in quibus moderatio matriculæ petitur, per *rec. imp. Augustanum 1582. §. 57, & Ratisbon. 1594. §. 116.* Vel remedium ea innuitur, quo illi quorum interest, gravamen vel metuendum, vel jam illatum avertere laborant. Et quidem in posteriori casu querelæ vel de IMPERATORE aut CONSTATU, id quod potissimum intuitu religionis, innumera fere exempla commonstrant, vel de attentatis summorum imperii tribunalium moventur. Cum igitur diversissima sit recursus facies, fieri non potuit, quin varii ejus inter DD. conceptus, ii que vel latiores, vel strictiores increbuerint, id quod ex iis, quæ mox dicenda sunt, clarius apparebit.

I

Quæ

a) in Prolus. de recursu ad comitia per capit. noviss. restricto non sibi lato §. XIII. sqq. in Opus. T. II. p. 343. *b)* c. XIV. §. 3.

Quæ licet conceptum discordia hoc intuitu, si rem ipsam conspicias, nihil fere momenti trahat, sententia tamen eorum stylo, & praxi comitali magis conveniens esse videtur, qui causas per expressam legum sanctionem ad comitia remittendas, & ubi status de gravaminibus ab imperatore, aut statu socio sibi illatis, queritur, ex recursus conceptu exulare jubent. Si enim causæ supra designatæ a camera aut judicio aulico ad comitia deferuntur, summum istud tribunal non ad comitia recurrisset, sed causam ad comitia remisisset, neque status de gravaminibus ab imperatore aut statu socio sibi injectis, in comitiis conquestus, recursum ad comitia summisisset, sed comitia adiisset, vulgo: *Er habe sich ad comitia, oder ad corpus Evangelicum gewendet*: Rationæ dicitur.

§. LI.

Quid sit recursus? & quotuplex?

His igitur præmissis, recursum nunc definiamus. Est autem remedium extraordinarium, quo quis contra gravamen a summis imperii tribunalibus illatum, & in comitiis expositum, auxilium quarit. Prouti vero quis vel ad tota comitia, vel ad partem eorum tantum recurrit, in universalem & particularem dispecitur. Equidem non ignoro, actum illum, quo quis sententiam, etiam in favorem suum, a summis imperii tribunalibus pronunciatam, ut eo citius in notitiam imperii deferatur, in comitiis evulgat, id quod a SERENISSIMO ANTONIO ULRICO SAXO-MEINUNGENSEI DUCE ratione conclusorum judicii Aulici, in puncto corregriminis, a 1727 factum esse, ex MOSERI *Reichs-Fama a*) constat, a non nullis recursum appellari. Nec me fugit, actum illum,

a) T.I. p. 420. sqq. & 585. sqq.

illum, quo quis naevos justitiæ, occasione gravaminis alii illati, vivis coloribus in comitiis sponte depingit, id quod Electores in literis ad CAROLUM VII sub imperii auspiciis datis, & a MOSERO a) publici juris factis, potissimum intendebant, recursum a non nemine vocari. Utrumque tamen minime huc referri posse, laudatus idem MOSERUS b) jam observavit. Adjeci porro, quod sit remedium extraordinarium. Est enim, si leges spectes, in iis nil fere de eo dispositum, & præter illa, quæ litigatoribus, contra summorum imperii tribunalium effata indulta sunt, remedia, introductus est. Hinc ut *Perill. de SENCKENBERG* c) probe docet, extra ordinem plane conceditur. Pergo, quod ob gravamen a summis judiciis illarum, quodque in comitiis exponitur, adhibeatur. Necessè igitur non est, ut a sententia vel interlocutoria, vel definitiva demum, gravamen proficiatur, sed ob quodlibet gravamen, etiam ob id, quod in limine judicii infertur, læsus ad comitia recurrere potest. Sic comes *Nassavio-Ottweilensis* contra *Nassau-Idstein*, in puncto commissionis, a judicio aulico decretæ, anno 1707 in comitiis conquerebatur, se prima Austrægarum instantia a dicto judicio aulico, ut acta hujus rei, quæ *im monatlichen Staats Spiegel* d) prostant, testantur, esse privatum. Eodem modo etiam SERENISSIMI DUCES SAXO-MEINUNGENSIS & ISERNACENSIS, ann. 1735 in comitiis questi sunt, exceptionem Austrægarum in puncto reuicisionis præfecturarum *Salzungen*, & *Lichtenberg*, a judicio aulico non

I 2

attèn-

- a) in Comment. ad Capitul. Caroli VII. T. I. in appendice pag. 7.
b) in tract. cit. vom Recurs c. 1. §. 4 p. 13.
c) in Diss. de recursu ad comitia imp. universalia §. 4. p. 170.
d) Mensè Januar. ann. 1707. p. 12, 28.

attendi, cujus rei scripta apud FABRUM a) & in MOSE-
RI *Reichs Fama* b) servantur. Hinc non possum non
ab TAFINGERO discedere, qui in *Institut. jur. Ca-*
meral. c) hunc recursum remedium contra sententiam
vocat. Ab omni enim gravamine, tam judiciali, quam
extrajudiciali, sive in possessorio, sive in petitorio, sive
in puncto fori, sive in causa principali inferatur, gra-
vatus, ut multis exemplis ad quæ etiam RÜTTER d)
provocat, commonstrari potest, ad comitia perfugit.

§. LII.

Quando pateat?

Difficillima autem inde emergit quæstio, utrum
quodlibet gravamen recursum an tam præbeat? an ve-
ro certis qualitatibus instructum esse debeat? A cujus
decisione simul pendula est illa quæstio: utrum in o-
mnibus casibus, an vero in nonnullis tantum recursum
locus sit? In utraque hac quæstione præstantissimos
JCTOS iterum discordes deprehendimus. Sunt enim
qui cum LUDOLFO e) tum demum recursum locum
esse, contendunt, quando iudex supremus vel non pos-
sit, vel nolit suo fungi officio. Hoc autem nimis ge-
neraliter dictum esse, illustr. AYRERO f) lubens largior.
Alii ut illustr. MOSER g) rem cancellis includunt ar-
etioribus, atque tum profugium ad comitia patere sta-
tuunt, quando gravamen ita comparatum est, ut etiam
reliquis

a) *in der Staats-Cantzley* t. 67. c. 11. p. 310. & t. 68. c. 4. p. 60.
b) t. 15. c. 13. p. 658. t. 17. c. 30. pag. 495. c) Sect. IV.
tit. 6. §. 1065. p. 900. d) *in der Patriotischen Abbil-*
dung der Reichs-Gerichte §. 38. sq. p. 18. seq. e) *de*
jure camerali Sect. I. §. 1. p. 18. & in *Append. III.* §. 1. p. 129.
f) in *prolusionem citata* §. XI. in *Opuscul.* p. 343. g) in
cit. tract. c. V. §. 16.

reliquis statibus vel statim, quia cum gravato in una eademque navi versantur, vel per consequentiam, quia successu temporis, & data occasione, idem judicantium rigor in eos effundi potest, aliquid detrimenti inde metuendum sit. Alii cum *generoso* de GÜNDERRODE a) distinctione hac rejecta, in omni negotio, in quo justitia protracta, vel denegata sit, comitia adiri posse, arbitrantur. Aliam ab his ingreditur viam illustris *Anonymus der ohnmasgebl. Sciagraphie des Recursus ad comitia*, b) autumans, recursum toties, quoties remedia revisionis, & supplicationis, læso non arrideant, locum invenire. Denique laudatus AYRER c) omnes recursuum casus ad duas classes commode reduci posse, statuit. Facultas enim recurrenti illo interprete, vel in legibus diserte est concessa, vel per justam tantum ut ajunt, consequentiam, ex illis elici potest. Hac autem sententiarum discordia existente, nobis datum esse non putamus, tantos componere fluctus. Effrenis audaciæ enim esset signum, illa, de quibus leges silent, quæque pro rerum circumstantiis, quæ utique diversissimæ esse solent, in comitiis plerumque deciduntur, dictatoria quasi voce, & proprio nisu dijudicare. In hoc igitur legum silentio ratio suadet, & modestia poscit, ut non nisi ex ipsis comitiarum consultationibus, quæ de diversis recursibus habitæ & pronuntiatæ sunt, justæ & legitimi recursus qualitates dimeriamur, atque inde tantum, quantum potest, luminis, spinosissimæ huic quæstioni affundamus.

I 3

§. LIII.

- a) *im Teutschen Staats-Recht* Lib. XI. c. 7. §. 9. b) apud SENCKENBERG. in Append. disquisitionibus, *de judicio principum* & c. adjecta, S. II. §. 19. & in *Selectis* J. P. T. XIV. c. 13. p. 362.
- c) l. c. §. XII. p. 342.

§. LIII.

Diversus recursus respectus ostenditur.

In limine autem hujus quæstionis ad diversum recursus respectum attendendum esse censeo. Non nulli enim ideo ad comitia recurrunt, quia gravamen quod illis illatum est, si quiete & sine omni motu ferretur, reliquis statibus simul damno esse posset. Alii autem eam ob causam hoc remedio utuntur, quia gravamen remediis ordinariis in legibus præscriptis, vel quod prorsus hærent, vel quod nimis lubrica iis videntur, tollere nequeunt.

§. LIV.

Recursus patet ob gravamen commune.

Id igitur nihil fere dubii habet, quod recursus ob gravamen omnibus statibus commune, sit justissimus. Dicitur autem si illud ad nostram recursus notionem referimus, gravamen commune, factum judiciorum imperii, vi jurisdictionis expeditum, quod in damnum totius imperii vergit. Cum autem ejusmodi factum vel per se toti imperio perniciosum, vel uni statuum tantum damnosum, per justum argumentum autem inde ductum, etiam reliquis nocivum esse possit, illud in gravamen per se commune, & per consequentiam tale dividitur. Gravamen commune licet multis modis contingere queat, tunc tamen potissimum ad esse solet, quando summa imperii tribunalia leges, quibus omnium statuum jura & prærogativæ innituntur, non observant, illas aperte migrant, aut ex ratione generali his contraria ut *Perill. de SENCKENBERG* probe notat *a)* rem decidunt, causas quæ per expressam legum sanctionem ad comitia pertinent, intra suos cancellos

a) in *Diss. de recurſu ad comitia* §. XIII. p. 177.

los dirimere affectant, aut jus leges interpretandi, aliaque invadunt. Imperator enim & status potestatem talia moliendi, quemadmodum illustris STRUBEN ^{a)} egregie ratiocinatur, his tribunalibus nunquam impertiverunt. Hinc normam sibi præscriptam manifesto excedunt. Cum tamen si hoc accidit, superiori uti in antecedentibus demonstravimus, incumbat, ut ejusmodi illicita judicis conamina coerceat, eaque intra limites illi fixos redigat, ephoria autem, seu suprema inspectio in imperii tribunalia, ut ex supra dictis clarius apparet, radicem in comitiis habeat, imperator & status ad justas ejusmodi de injusta justitiæ administratione, querelas merito attendunt. Deinde ex ipso imperii nostri statu, ut etiam fufius supra exponi meminimus, patet, quod nec imperatori, nec ulli statuum quicumque contra leges imperii peragere, fas sit, nec etiam jus illas interpretandi extra comitia sedem habeat: hinc multo minus tribunalium molimina his legibus adversa imperator & status æquo animo ferre, aut conatus eorum, quibus jus eas interpretandi, quod status ne quidem conventibus deputationum per recessum imperii novissimum ^{b)} permissum voluerunt, ad se rapiunt, probare possunt: quod tamen si justis hisce de causis ad se recurrentibus ansa querelas suas exponendi, præscinderetur, manifesto fieret. Tandem & exempla recursuum, ejusmodi de causis ad comitia sumtorum, & statuum conclusis suffultorum, hoc corroborant. Sic status Evangelici cum COMES DE LIPPE

1708

^{a)} in der Abhandlung: Ob und wie fern der Comitial-Rekurs die Vollstreckung der von den höchsten Reichs-Gerichten gefällten Urtheile hemmen könne? quæ est XII. P. III. der Nebenstunden. §. V. p. 26.

^{b)} §. 191.

1708 ob actionem, a monialibus cœnobii *Lengom*, ad se pertinentis, ob immissam monialem & disquisitionem reddituum ejus, coram judicio aulico contra illum intentatam, ad eos recurreret, literas ad imperatorem dederunt in *Electis J. P. a)* exstantes, quibus petiverunt, ut imperator consiliariis aulicis injungeret, ut, quia causa esset mere ecclesiastica, moniales ad forum domini territorialis remitterent. Idem etiam PALATINVS BIRCKENFELDENSIS 1724 in puncto *comitatus Lützelstein* in comitiis proposuit, ubi Evangelici ut ex literis eorum apud FABRUM *b)* notum est, ab imperatore postularunt, ut judicium aulicum sibi tam diu ab hac re moderaretur, donec interpretatio *articul. pacis Ryswicensis*, in quo de principatu *Veldentz* quædam disposita sunt, authentica esset subsecuta. Et hujus generis gravamina ita comparata sunt, ut de iis semper Visitatoribus Camerae etiam restituti, quod etiam illustris STRUBEN *c)* & AYRER *d)* jam monuerunt, ad comitia sit recurrendum.

§. LV.

Datur etiam ob gravamen in se particulare, & per consequentiam demum commune.

Dantur etiam gravamina quæ per se omnibus statibus communia non sunt, sed huic vel illi statui in singulari nocent, aut consecutionis ratione illorum naturam induunt. Cum enim omnium, qui iisdem privilegiis gaudent, statuum, ut illa serventur, intersit, iis inde simul, si nulla eorum ratio in judicando habetur, ob argumentum, quod inde ducitur, injuria fit. Hinc tale gravamen, quod ratione gravati particulare est, ob

a) t. I. p. 869. *b)* in der Staats-Cantzley t. 46. c. 14. p. 505. t. 47. c. 11. p. 327. *c)* l. c. §. V. p. 26. *d)* l. c. §. 24. p. 363.

consequentiam autem in classem communium discedit. Si igitur summa imperii tribunalia exceptione Austragarum sine causa in legibus approbata, neglecta, processus statim decernant, aut si privilegia ab *Fridrico II*, aut *Ludovico Bavaro* statibus post fulmen pontificis in eos vibratum, concessa non attendant, gravamen inde ortum, est particulare, ob consequentiam autem in reliquos status manantem ad communia transit. Hinc etiam status *Duci Saxo Gothano* 1700, *Landgravo Hasso-Darinstadiensis* 1708, & *Ducibus Saxo Meinungensi & Ifenacensi* 1735, primam *Austragarum* instantiam a iudicio aulico esse posthabitam, in comitiis conquerentibus, non solum aures parulas praeberunt, sed etiam intuitu *Ducis Saxo Gothani & Landgrafi Hasso-Darinstadiensis*, in conclusis suis, quae in *monatl. Staats-Spiegel*, a) & in *Electis J. P. b)* obvia sunt, desideria eorum in legibus fundamentalibus esse fundata, hinc omni modo iuvanda expresse sanxerunt. Norandum autem hic cum *Ill. BOEHMERO c)* quod ipsum jus singulare, seu privilegium quo recurrens se munit, extra litem positum sit. Si enim hoc in litem fuerit deductum, gravatus iudicia vel iniquae factae discussionis, aut incongruae juris applicationis, anquirat. Cum tamen hac conditione posita, nec ordo juris sit inversus, nec norma iudicandi neglecta, sed res ad quaestiones juris in utramque partem disputandas redeat: gravamen inde natum ad reliquos status non redundat. Hinc gravamen a domo *Holsatica* ob violatum de non appellando privilegium, 1725 ad comitia delatum, pro communi gravamine, ut ex literis REGIS BORUSSIAE, & DUCIS BRUN-

K

SWI-

a) Mense Februarii, 1701. p. 59.

b) t. VII. p. 949.

c) in *Diss. de gravamine statuum J. R. G. communi* §. XL. p. 21.

SWICENSIS, apud FABRUM *a)* colligi potest, non est agnitum, nec de eo in comitiis teste MOSERO, *b)* quicquam conclusum. Id quod etiam casus recentior quem *Perill.* de CRAMER *c)* exponit, confirmat.

§. LVI.

Ubi applicatio autem difficillima est.

Quamvis autem hæc in thesi, ut communis schola loquitur, decisu haud difficilia sint, in hypothesi tamen determinare, an gravamen in comitiis expositum commune sit nec ne? eo est difficilium, quo solertius quilibet gravamina sua exponere, eaque optimo juristegmine palliare studet. Hæc autem cognitio, quod gravamen ad universa comitia delatum, ita sit compositum, ut recursum admitti oporteat, nec ab arbitrio recurrentis, nec a sententia tribunalis, a quo recurritur, nec a solius imperatoris iudicio, nec a conclusu hujus vel illius collegii pendet, sed potius per majora ordinum, nullo ne quidem per exceptionem suspecti iudicis, prouti illust. KAHLE *d)* erudite evicit, excluso, suffragia constituitur. Status enim in causis quæ jura, quæ toti eorum corpori & hinc omnibus communia sunt, concernunt, neminem nisi ipsa comitia, venerantur iudicem: hinc etiam quaestio an & quatenus hæc jura violata sint? in comitiis efficienda est. Id quod & ipse imperator in pacto suo *e)* auspicali agnoscit. Spondet enim, se non esse prohibitorium, quominus gravamina ad consultationem comitalem deferantur.

§. LVII.

a) in der Staats-Cantzley t. 63. p. 818.

b) in tract. cit.

c. II. §. 25. p. 71.

c) in Wetzlarschen Nebenstunden,

P. I. n. 2. p. 35.

d) in Diss. de exceptione suspecti iudicis admissio in causis. justit. recursui non adhib. §. 17. p. 31. 69.

e) Art. XIII. §. 6.

 §. LVII.

Disquiritur, an etiam ob gravamen mere particulare recursus locum habeat? & argumenta contraria exponuntur.

Alia autem est quæstio quæ plus dubii habet: utrum nempe in causis, quæ gravamen nec per se, nec per consequentiam commune sed particulare tantum continent, & in quibus solummodo de sinistra justitiæ administratione querelæ funduntur, recursus ad comitiæ pateat? Antequam autem illius discussionem agrediamur, varios qui hic plerumque commiscuntur, casus, distinguere expedit. Is enim qui causæ suæ salutem recursu petit, vel status excitare intendit, ut fuluberrimum revisionis remedium, quod huc usque ob nimios, quos deputationum fastus & pompa requisivit, sumtus, cessat, in pristinum vigorem restituat, quo facilius hujus beneficio jus suum persequi possit, vel hoc simul petit, ut gravamen sententiæ, aut alio summorum imperii tribunalium factæ, sibi illatum, auctoritate imperatoris & statuum tollatur, nævusque justitiæ in comitiis corrigatur. Prius unicuique qui se gravatum putat, licere, quilibet sine contradictione mihi largietur. In posteriori casu autem recursum esse illicitum, vel omnes qui de recursu commentati sunt, timentur. Occinunt enim atque opponunt summa imperii tribunalia eam ob causam esse constituta, ut de jure respondeant, litigantesque coram iis experiantur. Deinde gravatis quoad cameram imperialem in *Ordinat. camerat.* a) quoad judicium aulicum autem in *7. P. b)* certa remedia esse præscripta, quibus ad allevanda sua gravamina uti queant. Quid quod in legibus imperii & sigillatim in *rec. imp. novissimo c)* expresse esse sancitum

K 2

a) P. III. t. 52. & 53.

b) Art. V. §. 25.

c) §. 366.

citum, ne causa in camera pendentes quovis modo inde avocentur, aut iis remora objiciatur, quominus summum istud tribunal in processu ulterius progredi possit. Porro ab ipsis statibus quosdam esse delegatos, qui cameram visitent, curamque ut omnia ad normam justitiæ peragantur, habeant, & ad hos querelas de perversa justitiæ administratione per expressam *Ordinat. camer. a)* dispositionem esse relegatam, manifesto indicio, quod status res justitiæ in comitiis tanquam in suprema instantia tractari nolint. Tandem etiam causas per recursum ad comitia delatas, quoad maximam partem in summis judiciis ita esse ventilatas, ut immensa de iis jam compilata sint actorum volumina. Cum tamen hæc viris non ad causas justitiæ examinandas, sed ad negotia publica expedienda missis, & hinc actorum lectioni non adfueris, ad spectu jam fastidium creent, sperandum non esse, acta ejusmodi voluminosa a legatis in comitiis congregatis iri perlustratum, nedum debito more perlectum. Hinc ingens esse periculum, ne causam non sufficienter edocti petitis recurrentium in damnum partis alterius, aut in præjudicium summorum tribunalium plus justo concedant.

§. LVIII.

Ad quæ respondetur.

Sed nostrum nunc est, ut his argumentis colorem quem vindices contrariæ sententiæ illis induxerunt, demamus. Ad duo priora quod attinet, illis responimus, verum quidem esse, summa imperii tribuna-
lia ideo esse constituta, ut in iis litigia ventilentur, atque expediantur; attamen inde non fluit, illa ob omni
inspe-

a) P. I. t. 50. §. 5.

inspectione esse libera. Nam de camera imperiali noto notius est, quod sententiæ in ea latae a comitiis perspicui, eaque ad examen vocatae vel comprobari, vel reformari possint. Judicium aulicum autem recte sic colligente MOSERO, a) hoc intuitu cum camera pari passu ambulat, & singulari præ hac prerogativa non gaudet. Verum deinde est, remedia litigantibus quibus jus suum prosequi possint, in utroque tribunali esse præscripta. Sed quem fugit? visitationes in Camera ordinarias & cum ipsis remedium revisionis per seculum & ejus, quod excurrit, dimidium desuetudine quasi esse sepultas. Hinc quoad illæ non resuscitantur, perinde est, ac si hoc remedium in Camera ignoretur. Et licet remedium supplicationis in judicio aulico eadem fata non expertum sit: attamen cum causâ in eodem judicio, & ab iisdem iudicibus, mutatis saltim *referente & correferente*, revideatur, parti quæ succubuit, si salutem causæ suæ huic remedio committere dubitat, oblationes, quas HENNIGES b) adducit, vitio non est vertendum. Ad stipulatur mihi hac in re *Auctor commentarioli de ordinum perfugio ad conventum imperii* c) his verbis: *Attamen cum deputationes & visitationes ordinariæ exoleverint, & insanabilia non nunquam vitia in sententiis, quas suprema imperii tribunalia pronuntiant, observantur, ejusmodi recursus minime pro nihilo putari debet, ut nulla ejus a judiciis imperii haberi possit, ratio.* Ad §. 366 autem *rec. imp. novissimi* nobis objectum, cum illustri MOSERO d) respondendum esse duco, sensum huic §. a mente fancientium longe alienum

K 3 num

a) in tract. cit. c. IV. §. 3.

b) Spec. V. p. 779. n. e. & g.

c) quem ESTOR commentationi de *judicio principum* adjecit §. 35.

d) l. c. c. IV. §. 4.

num affingi. Si enim acta anni 1654 committalia confalantur, ex iis constat, eos in concinnando hoc §. de recurſu ne quidem cogitaſſe, ſed eo potius reſpexiſſe, ut lite coram camera imperiali ſemel inſtituta, neutri partium intimos imperatoris conſiliarios, aut iudicium aulicum adire, eorumque auxilio proceſſum in camera remorari, aut prorſus ſiſtere liceret.

§. LIX.

Ultior ad ea reſponſio.

Quod vero ad iudicium reviſorium in camera inſtituendum comitia certos quosdam delegarint, partim, quia Camera ſingulis annis erat viſitanda, comitia autem ſingulis annis non convocabantur, partim quia ſcopus ſic eo facilius atque comodius obrineri poterat, factum eſt. Hinc hæc non finis fuit deputationum, quod ſtatus cauſas iuſtitiaæ a comitiis amotas voluerint. Quid? quod citatus *Ordinat. camer.* textus potius nobis favet, ſi cum RECHENBERGIO, a) acutiſſimo iurium interprete, a libertate gravaminum perferendorum ad ſtatarios Camera commiſſarios, ad licentiam ea hiſceſſantibus coram mandante exponendi, non immerito argumentemur. Ultimo autem argumento ex ipſa cauſarum iudicialium natura deſumpto hæc reſero. Primo, omnes cauſas iudiciales ad comitia delatas, ejuſ non eſſe indolis, nec interdum ita a litigantibus eſſe diſcuſſas, ut ſcripta de iis compoſita in multa & enormia actorum volumina abierint. Hinc ſi de quaſtione hac præjudiciali, utrum principium aliquod, quo ſumma imperii tribunalia tanquam ratione decidendi, uſa ſunt, iuris, iis in iudicando præſcriptis, conforme

a) in Programmate: *An recurſus a camera imperiali vel iudicio aulico ad Cæſar. maieſtatem vel ad comitia pateat?* p. 27.

me sit, ne ne? deliberatio sine actis fere peragi potest. Deinde licet etiam causa coram summis imperii tribunalibus tam mascula sit perorata, ut recurrens ad comitia vallo quasi actorum se munire possit, jus tamen ex partium studio tam aperte contortum, aut applicatio ejus ad casum propositum tam manifesto falsa esse potest, ut defectus justitiae etiam sine sedula actorum lectione, aut operosa eorum scrutatione statim appareat. Sed ut liberales simus, dabimus etiam, casum ad comitia deductum, tot tricis atque apinis esse involutum, ut centum demum actorum voluminibus perlactis de eo judicari possit, inde tamen non fluit, eum a comitiis esse relegandum. Etenim non opus est, ut omnes statuum legati ærumnosa actorum lectione fatigentur, sed hoc negotium paucis quibusdam ex eorum numero electis, quod etiam in causa EPISCOPI HERBIPOLITANI cum ille anno 1701 cameram imperialem perhorresceret, & in causa *episcopi, capituli, & nobilitatis Monasteriensis* contra *die Erbmannen zu Münster* 1705 ita observatum esse, scimus, demandari potest, ut illud visitationibus ordinariis cessantibus per modum visitationis extraordinariae, nomine totius imperii disquirant. Hinc non possum non *Ill. Anonymo der obnmasgebl. Sciagraphie des Recursus ad comitia* a) calculum adjicere, statuenti, privatorum non esse, regulas de admissione, aut reprobatione singulorum recursus casuum comminisci, sed hoc refugium unicuique, quoad remedia ordinaria dormiunt, qui gravamen in judiciis sibi illatum esse, persentiscit, patere; hanc autem quaestionem, utrum recursus in casu dato justus sit nec ne? soli statuum arbitrio & conclusio imperii de

eo

a) Sect. II. §. 19. apud SENCKENBERG. in l. c. p. 273.

eo formando esse relinquendam. Nec sine ratione est, quod PÜTTER *a*) conjicit: hanc observantiae normam in recursu tantum tradi posse, ut ille recursum suum recipi posse, sperare queat, cui spes sit obtinendi pro se majora in comitiis. Imo *Perill. de SENCKENBERG b*) & *de GÜNDENRODE c*) eo usque procedunt, ut etiam privatos hoc beneficio frui, asserere non haesitent.

§. LX.

An literæ informativæ a tribunali, a quo recurritur, petendæ sint?

Ad formalia autem recursus quod attinet, non opus est, ut calamum nostrum de iis exerceamus, cum Viri praxeos judiciariae imperialis admodum periti, PÜTTER *d*) arque TAFFINGER *e*) hanc spartam cum laude jam administraverint. Id tantum monendum est, quod via recursus, sive ad gravamen in comitiis proponendum, & auxilium eorum implorandum, sive ad curam Visitatorum excitandam tantum instituatur, planissima & simplicissima sit. Non sævitur hic fatalium rigor, nec nota sunt formularum solennia, sed ille, qui ad hoc remedium profugit, eo & quoad verba, & quoad solennia, prout illi expedire visum fuerit, uti potest. Nec ipsa gravaminis illati cognitio aut discussio certis regulis adstricta est, nec etiam alia probatio, ac ea, quæ ordines imperii eo perducere potest, ut credant, gravamen allegatum fundamine non esse destitutum,

a) in *Introduct. in rem judicariam imperii*, P. I. L. II. Sect. II. c. 12. §. 491. *b*) in *Diff. de recursu ad comit.* §. XVII. p. 180. *c*) in *der Abhandlung des teutschen Staats-Rechts* L. XI. c. 7. §. 9. *d*) in *Introduct. in rem judic. imp.* P. I. L. II. Sect. II. c. 12. §. 496. 199. *e*) in *Institut. Jurisprud. cam.* Sect. IV. t. 6. §. 1074. 199. p. 906. 199.

tum, vel iustitiam revera in casu adducto male esse administratam, requiritur. Quid? quod nonnulli eo usque progrediuntur, ut ne quidem literas informatorias a tribunali, quod per hoc remedium insimulatur, prius, quam in comitiis causa tractetur, postendas esse, statuunt. Quam opinionem ab *Auctore der Erörterung der Frage: Ob bey denen an die allgemeine Reichs-Versammlung &c. a)* & ab *Auctore der Wiederlegung der so genandten wiederlegten Erörterung, b)* atque *Auctore Considerationum über die Sachsen-Meinungische Recurs-Sache den Gleichischen Casum betreffend c)* defensam esse novimus. Quibus tamen *Auctor der wiederlegten Erörterung &c. d)*, & *der fernerweit ohngegründet befundenen Erörterung, e)* illustr. BOCRIS, *f)* & DAHMUS, *g)* aliique, quos PÜTTER, *h)* atque TAFFINGER *i)* laudant, mascule reluctati sunt. Quæ etiam controversia nuper, cum SERENISSIMUS ANTONIUS ULRICUS DUX SAXO-MEINUNGENSIS, CONTRA SERENISSIMUM DUCEM SAXO-GOTHANUM, & cameram imperialem, in puncto *der Gleichischen Eheleuthe*, ad comitia recurret, recruduit, & variis scriptis, quorum rubra PÜTTER *k)* nobis sistit, in utramque partem ventilata est.

L

§. LXI.

- a) in *Selectis J. P. noviss.* t. 15. c. 2. §. 1-6. p. 4-28. b) l. c. t. 19. c. 5. p. 85. lqq. juncto t. 21. c. 2. p. 24. lqq. c) fol. 1748. d) in *Sel. J. P. noviss.* t. 15. c. 2. §. 7-13. p. 28. lqq. e) l. c. t. 15. c. 2. §. 14-17. §. 55. lqq. f) in *Diss. de indole & natura judiciorum Germaniæ tam antiquiorum quam recentiorum &c.* §. 25. 1749. g) in *Diss. de necessitate informationis in recursibus ad comitia imperii a supremis Germaniæ tribunalibus exigenda*, Mogunt. 1750. h) l. c. §. 497. p. 347. i) l. c. §. 1079. p. 910. k) l. c. §. 497. p. 348.

§. LXI.

Quæ questio affirmatur & argumentis probatur.

Sane si æquitatem & indolem rei judicariæ, quæ neminem, multo minus judicem, urgentissima juris præsumptione munitum, inauditum condemnari jubet, contempleris, si præterea analogiam jurium & legum imperii, naturamque aliorum juris remediorum, gravatis indultorum, perconteris, de necessitate harum literarum non dubitabis. Neque vi consuetudinis ad quam *Auctor der Erörterung: Ob bey denen an die &c. a)* provocat, has literas omitti posse, putamus, Effici enim non potest, ut hi actus, per quos hæc consuetudo introducta esse, creditur, sint continui, & contrariis haud interrupti: quod posterius tamen exemplorum copia apud ill. DAHMIIUM *b)* testificatur. Nec deinde quemadmodum *Auctor der wiederlegten Erörterung c)* probe, licet obscurius, docet, ex opinione necessitatis sunt suscepti, non dicam, quod si indistincte in omni recursus casu obtineant, non sint rationales. Cum tamen hæc actuum vitia consuetudinem potius impediant, quam introducant, argumenta ex ea deducta, simul cum ipsâ consuetudine evanescent. Nec fidei recurrentium, quia principes sint, cum *Auctore der fernweit obngegründet befundenen Erörterung d)* prerogativam dandam esse, opinor. Hoc enim cum aliis commune habent, ut rem suam re adversarii semper justiore esse, arbitrentur. Attamen cum causâ recursus ita etiam interdum comparata sit, ut defectus iustitiæ

a) in *Select. J. P. noviss. t. 15. c. 2. §. 3. p. 11.*

b) in *Diff.*

cit. §. 32. sqq. p. 22. sqq.

c) in *Select. J. P. noviss. t. 15.*

c. 2. §. 7. p. 29. sqq.

d) *Select. J. P. noviss. t. 15. c. 2.*

§. 15. p. 60.

justitiæ vel gravamen oculis statim usurpari queat, aut
ipsis testimoniis, & documentis judicialibus probari
possit, literas informatorias, posito hoc casu, postha-
beri posse, & sic etiam hujus quæstionis discussionem,
utrum pro re nata, literas informatorias a tribunali,
quod incusatur, exigere velint, nec ne? libero comi-
tiorum arbitrio cum sæpius jam citato *Anonymo der
obnmasgebl. Sciagraphie &c. a)* committendam esse, au-
tumo. Mediam igitur cum laudato hoc Auctore, in-
ter pugnantium compita, ingredior viam, nosque non
errare, praxis imperialis probat. Sic in causa EPI-
SCOPI HERBIPOLITANI contra *cameræ assessorem Wi-
gand*, cum episcopus recursum ad comitia 1701 ca-
pesseret, literæ informatoriæ, ut ex literis ab impera-
tore die VII Julii 1701 ad cameram missis, & apud FA-
BRUM *b)* prostantibus, clarum est, a camera sunt postu-
lata. E contrario autem cum LANDGRAFIUS HESSO-
DARMSTADIENSIS ob gravamen a judicio aulico in caus-
sa *der Eingefessenen des Busseker-Thals* illatum, 1708 ad
comitia recurreret, literæ informatoriæ, propterea quod
gravamen documentis judicialibus comprobaturum, ut
ex literis variorum *principum* legatorum, occasione
voti *collegii civitatis*, a reliquis *collegiis* paululum
dissentientis, distributis, quarum momenta huc spe-
ctantia MORERUS *c)* enucleavit, conspici potest, a ju-
dicio aulico petita non sunt. Eodem etiam modo in
recursum in causa *Hanovica & Babenhusana*, in conclu-
so trium collegiorum, ut ipse AUGUSTISSIMUS CARO-

L 2

LUS

- a) apud SENCENBERG. lib. cit. Sect. II. §. 20. n. 7. p. 271.
b) in *der Staats Cantzley* P. VI. p. 743. 761.
c) in tract. cit. *vom Recurs*. c. II. §. 11. p. 55.

LUS VII in literis suis ad cameram datis a) restatur, nulla literarum informationis a Camera postendarum, quamvis Landgraf. Hesso-Darmstadiensis ipse eas petiverit, mentio facta est.

§. LXII.

An recursus effectum habeat suspensivum?

Tandem etiam de effectu hujus remedii juridico, multae controversiae inter jurium peritos fervent. Notum enim est, quod remedia in legibus proposita varios fortiantur effectus. Quaedam enim ejus sunt indolis, ut cognitionem rei, in qua interponantur, ad alium tantum devolvant: quaedam autem ita composita sunt, ut praeter hanc cognitionis devolutionem efficiant, ut executio eorum, quae decreta sunt, sistatur. Priora effectum devolutivum, posteriora autem suspensivum habere dicuntur. Qualis vero ex his effectibus recursui sit adscribendus? pomum egidos in hac controversia constituit. Dantur enim qui cum *Auctore der Sciographie b)* saepius jam laudato, illust. ESTOEE, c) *Auctore commentarioli de recursu, d)* atque *Auctore der eigentl. Vorstellung, daß denen, von denen höchsten Reichs Gerichten zu dem comitial versamleten Reich genommenen Recursibus, der Effectus suspensivus in denen Reichsgerichtl. ergangenen — — jedesmahl — anhangt: e)* quorsum etiam legatus LANDGRAFII HASSO-CASSEL-

a) in *Select. J. P. noviss.* t. 15. c. 2. §. 17. p. 73. sqq. b) *Sel. J. P. noviss.* t. 14. c. 13. §. 11. p. 353. c) in *erudito libello de judicio principum fundamento & radice recursus ad comitia*, Sect. VII. §. 303, 304, 305. p. 172. d) quem illustris ESTOR laudato suo libello adjecit §. 22-25. p. 182. sq. e) 1750.

CASSELENSIS in litteris in caussa *Hanovica* ad comitia directis, & apud FABRUM *a*) prostantibus, tendit, effectum suspensivum omni tempore & sine ullo discrimine adherere statuunt. Alii autem ut *Perillustr. de SENCKENBERG b*), *AYRER c*), *STRUBEN d*), atque *LOCHNER e*) contrarium tuentur.

§. LXIII.

Quod discutitur.

Verum sane est, effectum suspensivum recursui omnibus in casibus denegari non posse, attamen verum etiam est, illum dicto hoc effectu omnibus in casibus non gaudere. In causis igitur supra descriptis, quæ vi legum imperii ad comitia deferenda sunt, ut & in aliis, in quibus literæ, quas vocant, inhibitoriales jam editæ sunt, effectum suspensivum recursui inesse, omni dubio caret. Imo etiam in iis causis, in quibus ob gravamen vel per se, vel per consequentiam commune, ad comitia recurritur, atque illud pro tali vel ab omnibus, vel a pluribus saltem statibus jam agniti est, vel in quibus violatio legis manifesta apparet, vel si his statibus cum ipso imperatore qua tali intercedit, hic effectus illi abdicari nequit. An vero etiam in eo casu, ubi omnia adhuc dubia, & in deliberatione comitiorum hærent, recursus eo ipso, quo fit sumtus, executionem rei judicatæ suspendat? merito in dubium vocamus. Primo enim nulla lex recursui talem effectum tribuens, ut ipse POTENTISSIMUS BRITANNIARUM

L 3

REX

a) in *der Staats-Cantzley* t. 71. pag. 207.

b) in *Diff. cit.*

§. 28. pag. 188.

c) in *prolusione cit.* §. 31. pag. 373.

d) *tractat. cit.* §. 6. P. III. *der Nebenstunden*, pag. 28. lqq.

e) in *probl. 7. P.* in *epist. gratulat. ad HERMANNUM probl. 7.*

REX in literis ad ELECTOREM COLONIENSEM die IV Jul. 1748 datis & ab ill. STRUBEN *a)* excerptis, testis est, proferri potest. Nec observantia, qua gloriatur, magni faciendā, quia actus bene multi, illam ut multis exemplis condoceri potest, semper interruperunt. Deinde sententia nostra praxi recursuum firmatur. Judicia enim imperii, licet recursus jam sit factus, non solum mandata de exequendo transcribere solent, sed etiam executores, antequam executio illis a comitiis interdicatur, inoffenso pede procedunt, & si hac inhibitiō a comitiis non facta est, negotium executionis, non obstante recursu, ut aliquot ante annis in recursu *Electoris Coloniaensis* qua *Episcopi Hildesienensis* in causa contra *Wiesenbauern*, vidimus, in effectum deducitur. Porro hoc etiam fini recursus adversari videtur. Si enim quis ob gravamen particulare & ad commune non qualificatum, ad comitia recurrit, eam ob causam, ut supra diximus, hoc perfugio utitur, quia visitationes ordinariæ cessant; hinc ille in subsidium revisionis instituitur. Cum tamen revisioni per *recess. imp. noviss. b)*, & per *pactum INVICTISSIMI NOSTRI IMPERATORIS auspicalē c)* effectus suspensivus sit ademptus, & devolutivus illi, cautione a victore, si succubuerit, præstita, tantum sit relictus, inde quod idem in recursu obtinere debeat, cum aliis argumentari non hæsitamus. Denique & juris regulæ non una ex ratione hoc dissuadent. Omni enim quo fieri potest, studio ejusmodi litium remoræ sunt præcidendæ, ut ne lites per tortuosos hosce anfractus ad immortalitatem perveniant.

§. LXIV.

a) in tract. cit. §. VII. p. 145.

b) §. 124.

c) Art. XVII. §. 2.

§. LXIV.

Ad argumenta contraria respondetur.

Nec argumenta a contrariæ sententiæ defensoribus allata, hoc evincunt. *Auctori enim der Sciagraphie &c. a)* qui ex eo, quod imperator occasione recursus *Episcopi Herbipolitani* contra *Cameræ assessorem Wiggandum*, in comitiis per majora effici curaverit, quod hæc judicia imperii ab executione prohibere queant, & ex natura appellationum, quæ analogæ sunt recursus, hoc probare cupit, regeri potest, quod ex priori tantum fluat, comitiis jus esse, summis imperii tribunalibus injungendi, ut ab executione desistant, quod tamen a hujus controversiæ statu est alienum: quod autem posterius plus probet, quam probare debeat. Probaret enim etiam, comitia esse summum appellationum tribunal: alia, quæ ex eodem falsissimo principio descendunt, ut taceam. *Illustratori b)* autem, qui sententiam suam hoc argumento munivit, quod sententia, quam nec justam, nec legitimam esse, asseveret is, qui causâ ceciderit, res judicata non sit, donec fuerit exploratum, an justa sit ac legitima, *Perillustr. de SENCKENBERG c)* & *ill. STRUBEN d)* jam responderunt, qui etiam posteriori *Auctori* Commentarioli fecit satis. Nec denique id, quod per conclusum imperii demum stabiliri potest, per unius aliusve status suffragium, quibus alia bene multa opponi possunt, probari posse, arbitror.

MEM-

a) Sect. II. §. XI.

b) libr. cit. §. 303. p. 172.

c) in Diss. cit. §. 28. p. 188.

d) in exercitat. cit. §. VII. p. 41.

MEMBRVM II.
DE GENUINO FUNDAMENTO RECUR-
SUS AD COMITIA.

§. LXV.

*Ratio diverſitatis ſententiarum de funda-
mento recurſus.*

Explicata recurſus ad comitia natura, at-
que diſcuſſis, quæ circa ejus indolem
moventur, quæſtionibus, periculum
nunc faciamus, utrum genuinum ejus
fundamentum detegere queamus?
Quantopere autem in illo indagando
calculi eruditorum inter ſe diſtent, illum fugere non
poſteſt, qui varia hac de re ſcripta, & in ipſis comitiis,
& in Muſarum umbra, aliquot abhinc annis evulgata,
perluſtravit. Imo & alia hujus doctrinæ fata eſſe non
poſſunt, cum quilibet de ea meditantibus, partim
quia alio atque alter hanc rem intuitus eſt, modo, par-
tim quia ubertati, qua abundavit, ingenii, nimium in-
dulſit, gradum verosimilitudinis aliis majorem ſua opi-
nionem attingere, ſibi viſus ſit: id quod præcipuè quas
animo imbibent Jurisperiti, opinionem, quasque bre-
viſſime hic recensēbimus, modeſtamque illis ſubjunge-
mus epiceriſin, probabunt.

§. LXVI.

*Fundamentum recurſus non quærendum eſt
in pace Weſtphalica.*

Prima quæ in hac ſcena comparet, eorum eſt ſen-
tentia, qui radicem hujus remedii in *tabulis ꝯ. P.* ru-
ſpantur. Provocant eam in finem ad *ꝯ. 56. Art. V. ꝯ. P.*
in

in quo, quemadmodum noto notius est, sancitur, ut negotia, quæ in summis imperii tribunalibus hærent, & in quibus suffragia Adfessorum utriusque religionis paria existunt, aut quæstio de interpretatione legis dubiæ incidit, ad comitia remittantur. Sed cum sine maxima styli comitialis incuria, ut supra jam notavimus, dici nequeat, summa imperii tribunalia, quando litigia ita composita ad comitia remittant, ad eadem recurriffe, & deinde licet partes, si judicia imperii ejusmodi lites contra disertam hanc legis dispositionem, sine comitorum præscitu, intra suos cancellos dirimere velint, inde gravatæ, ad comitia recurriffe, recte dicantur, paucissimi tamen recursus casus hoc fundamento niterentur, reliqui autem qui longe plures sunt, eidem superstrui non possent, & sic fundamento carerent. Hinc hoc fundamentum, si ad reliquos hujus remedii casus, qui præter hos duo existunt, respicias, merito insufficiens, nec omni recurfui adaptatum pronunciamus. Accedit, quod ipsi paciscentes in concinnando hoc paragrapho de recurfu nequidem cogitarunt, sed mens eorum, uti HENNIGES a) observat, eo tetendit, ut nimium judiciorum in interpretando prurimum, quo in ipsa statuum jura & prærogativas plus simplici vice involayerant, compefcerent, atque partium studio, quod ob sacrorum discrimen tum temporis se potissimum exferebat, antidotum pararent.

§. LXVII.

Nec in judicio principum.

Alia & ab hac diversa sententia est, quæ radicem hujus remedii in *vetusto & satis decantato principum*

M

judi-

a) in Meditat. Spect. V. p. 784. lit. c) p. 788. lit. m)

judicio scrutatur, quæque Ill. ESTOREM *a*) parentem agnoscit. Sed quamvis Viro illustri in eo lubentissime assentiar, ejusmodi judicium olim extitisse, atque eos, qui illud contra omnem historiae fidem perfricta fronte negant, erroris aut somnii vix excusari posse, cum *ill. MASCOVIO b*), & *Perill. de SENCKENBERG c*) arbitrer: id tamen nunquam a me impetrare potui, ut recursum nostrum huic judicio similem, aut ab eo pendulum esse, crediderim. Argumenta autem quæ me eo perduxerunt, & quorum quædam a *Perill. de SENCKENBERG d*) vel tribus tantum verbis etiam tacta esse video, sequentia sunt. Primo enim judicium principum ordinariam judicii formam non respuebat, imò ad illud tanquam judicium provocabatur. Præerat illi imperator. Assidebant principes. Causam allatam & probatam audiebant. De ea cognoscebant, & hac cognitione peracta, sententiam ferebant, eamque executioni demandabant. Sed si recursum contempnamur, res longe aliter est comparata. Deest in illo ordinaria judicii forma. Nec status ad imperatorem tanquam judicii præsidem, aut ad status socios tanquam assessores, aut ad comitia tanquam ad judicium superius recurrunt. Is enim, ut *Auctor Commentarioli de ordinum perfugio ad comitia e*) ratiocinatur, a veritate valde ablueret, qui in comitiis supremum appellationum tribunal sibi fingeret. Nec hic ut in judiciis

a) in eleganti libello: *de judicio principum fundamento & radice provocationis vulgo recursus ad comitia*. Se&t. VII. §. 285. sqq. p. 166. sqq. *b*) in *Diff. de paribus curiæ* §. XXIV. p. 42. *c*) in *Præfamine disquisitionum de judiciis principum &c.* §. 3. p. 7. *d*) in *Diff. de recurſu ad comitia* §. 23, 25, 27. *e*) §. XV. & ap. ESTOR. p. 185.

 diciis mos est, solenni procedendi ordine est opus. Nec primario aut de sola religiosa cognoscitur, sed est tantum remedium quod uti supra diximus, ordinem egreditur, & magis ad factum tribunalis gravamen inferentis, quam ipsum litis objectum cognoscendum comparatum est. Deinde iudicio principum non omnes semper intererant status, nec illud semper ut *ill.* STRUBEN *a)* multis exemplis erudite probavit, in comitiis habebatur: sed etiam illud in Cæsaris aula extra comitia constituebatur, id quod etiam edito *Friderici I.* cuius historiam nobis exhibet *Conradus Urspergensis b)*, fuit stabilitum, ut *imperator principem, ad locum quemcumque vellet, evocare possit*: & tunc illi tantum qui forte ex statibus præsentibus erant, assessorum subsellia ornabant. Alia autem est recursus conditio. Ille enim si universalis est, ad omnes dirigitur status, & vi observantia non nisi ad comitia institui potest. Postea in iudicio principum ratione citationis principes præ minoribus ordinibus, prouti STRUVIUS *c)* alique docent, prærogativam habebant, siquidem illi non nisi trina citatione peracta comparere tenebantur, hi autem unica contenti esse debebant. Quod tamen discrimen recursus noster prorsus ignorat.

§. LXVIII.

Quod ulterius probatur.

Porro non omnes causæ ad iudicium principum deferri poterant. In causis enim levioribus comes Palatinus jus dicebat. In gravioribus quidam princeps adhibebantur, & gravissimis tantum omnes inter-

M 2

esse,

a) Abhandl. XII. P. III. der Nebenstunden, §. I. p. 2. sqq.

b) ad annum 1175.

c) in Corp. J. P. c. XXV. §. 8. p. 938.

esse, oportebat. Ad recursum autem quod attinet, gravati semper nulla leviorum aut graviorum aut gravissimarum causarum ratione habita, ad illum quem admodum in *Membro antecedenti* demonstravimus, confugere possunt. Postea imperator si quis de eo, aut iudice ejus aulico, coram iudicio principum querelas funderet, tanquam iudex sententiam statuum suorum tanquam scabinorum, ut *Perill. de SENCKENBERG a)* ex monumentis fide dignis, atque exempla a *CONRINGIO b)*, *STRUVIO c)*, *KÜCHELBECKERO, d)* ex documentis & scriptoribus collecta, commonstrant, exacte sequi tenebatur. Potestas imperatoris autem quoad recursum tam arctis non circumscripta est limitibus, sed potius semissem suffragiorum habet, & sine ejus consensu res ut exempla docent, semper infecta hæret. Denique in iudicio principum a litigantibus certæ quædam solennitates quas *STRUVIUS e)* describit, atque conventio *Sigismundum* inter & imperii principes Basileæ inita, & apud *LONDORPIUM f)* obvia, qua cum *recess. imper. Nordlingensis 1466 §. dass alle Lehn*, aliæque sanctiones conveniunt, & confirmaverat & auxerat, erant observandæ. Sed de recursum ex iis, quæ in superioribus jam demonstrata sunt, scimus, illum omnium solennitatum expertem, & a fatalium rigore alienum esse. Tandem sine præscitu imperatoris causa ad iudicium principum deferri non poterat.

Nego-

- a) quæ publici juris fecit in tract. *de Evocationibus* p. 1478. lq.
 b) in *Diss. de judiciis reipubl. germ.* §. 49. c) in *Corp. J. P.*
 cap. XXV. §. 6. & in *Historia Juris* cap. IX. §. 25. pag. 808.
 d) in *Diss. de jure & modo cognoscendi de feudis imp.* §. XI.
 p. 11. lqq. e) *de judiciis heroicis* c. III. §. 1. lqq.
 f) in *Actis publ.* T. I. p. 36. n. 29.

Negotia autem per recursum ad comitia deducta sine imperatoris præcitu & auctoritate, per directorium imperii in comitiis proponuntur, atque consultatione inter status habita, res demum ad imperatorem deferuntur. Ex his igitur affatim exsplendescit, naturam recursus ad comitia ab indole iudicii principum vel toto caelo distare. Hinc cum hæc inter se diversissima sint, atque ex disparibus rationibus natales suos derivent, unum alterius fundamentum esse nequit.

§. LXIX.

Nec in appellationibus a Cesare male informato ad melius informandum.

Nec tamen iis adfentiri possum, qui originem & fundamenta recursus in appellationibus ab imperatore male informato, ad imperatorem melius informandum, olim usitatis, quærunt. Diversissima enim utriusque negotii natura nos etiam hic in longe alia abire iubet. Hæc enim appellatio, uti exempla & tabulæ quæ apud MÜLLERUM *a)* & LÜNIGIUM *b)* occurrunt, testantur, suis fatalibus & solennitatibus erat alligata, quæ tamen omnia recursus, quod aliquoties jam nominimus, ignorat. Hinc etiam fundamentum ejus in negotio ab illo tam diffõrmi subsistere non potest. Hoc argumentum autem eo magis stringit, cum patroni hujus sententiæ opinionem eorum, qui illum in principum iudicio fundatum esse statuunt, ex eo, quod utriusque natura diversissima sit, rejiciendam esse, ipsi propugnent.

M 3

§. LXX.

a) in Reichs-Tags Theatro sub Maximiliano I. Vorstell. II. c. 70.

§. 46. *b)* im Reichs-Archiv 1 Contin. 3 Fortsetz. p. 70.

§. LXX.

Nec in capitulationibus.

Imo nec cum iis facere possum, qui fundamenta hujus remedii in capitulationibus invenisse, sibi visi sunt. Nec enim capitulationi *Caroli VII. a)* nec etiam novissimæ ad cujus *Art. XIII. §. 8. & Art. XVII. §. 3.* provocant, nec antiquioribus, illa insunt. Tantum enim abest, ut in pactorum horum inauguralium textu fundamenta recursus jacta sint, ut potius in illo solummodo statutum sit, ut gravamina & desideria statuum ad comitia perlata, a directorio imperii tanta quanta fieri possit, celeritate, per dictaturam, cum reliquis statibus communicentur, quo citius de iis deliberatio institui queat: in hoc autem ut ill. *AYERER b)* etiam observat, paciscentium mens eo conicitur, ut limes recursui ponatur, ne saluberrimæ justitiæ administrationi nimio hujus remedii abusu pessulus objiciatur. Hinc ex hoc capitulationum passu evinci quidem potest, recursum per eas non esse sublatum, fundamenta autem ejus ibi frustra indagantur.

§. LXXI.

Nec in sola potestate legislativa, aut in sola potestate judicaria, sed in potestate legislativa & judicaria simul.

Meliorẽ igitur viam illi ingrediuntur, qui jus publicum universale hic consulendum esse censent, in eoque fundamenta hujus remedii percontantur. Cum enim superior, ut in *Sect. I. Membro II. §. XVII. & XVIII* probavimus, non solum jus habeat, subditis normam præscribendi, ad quam actiones suas dimetiantur, sed etiam eos adigere possit, ut jura & obligationes

ab

a) Art. XIII. §. 8. Art. XVII. §. 3.

b) in procluf. cit. §. XXII.

ab hac norma dependentes expleant, (§. XXX, XXXI atque ille vel ipse subditos ad hanc expletionem adigere, vel eos ab aliis ad eandem secundum regulam præscriptam adigi curare queat, (§. XXXII, XXXIII) imo in casu posteriori ab eo attendendum sit, utrum norma in iudicando præscripta observetur nec ne? (§. XXXIV) hoc autem semper a superiore ob certa impedimenta circumstantia, proprio motu fieri non possit: ratio suadet, ut illi qui ex neglectu huius normæ se læsos putant, ad superiorem confugiant, gravamina sua illi exponant, atque auxilium ejus contra hæc iudicis molimina implorent. Eo ipso autem, quo hæc peraguntur, recursum adesse, definitio recursus supra data ostendit. Hinc genuinum ejus fundamentum non in sola potestate legislatoria, ut viris quibusdam doctis placet, nec in sola potestate judiciaria, ut aliis allubescit, multo minus in illa tantum potestatis judiciariæ parte, vi cujus status ad constituenda summa imperii tribunalia concurrunt, quod *Auctor* scripsi sub rubro: *Kurtze und gründliche Bewährung, daß der Recursus ad comitia auch in Justitz Sachen, so vor den höchsten Reichs-Gerichten ventiliret werden, denen Ständen des Reichs in gewissen Fällen nicht præcludiret werden können: apud LÜNIGIUM a)* profantis, statuit, sed in POTESTATE LEGISLATORIA & JUDICIARIA simul, & utriusque inter IMPERATOREM & STATUS CONSORTIO, vi cujus EPHORIAM in summa imperii tribunalia exercent, prout sequentes rationes pluribus efficiunt, ponendum esse arbitror.

§. LXXII.

a) *in der Grundfeste Europäischer Potentzen-Gerechtfamen, Tom. I. n. 30.*

Demonstratur hoc ex ipsa recursus natura.

Probat enim hoc ipsa recursus natura. Est nempe ille, ut supra eum jam definivimus, remedium extraordinarium, quo quis contra gravamen a summis imperii judiciis illatum, & in comitiis expositum, auxilium comitiorum implorat. Gravamen autem hoc multis, quemadmodum eodem loco ostendimus, modis inferri potest, utpote si iudex leges sibi in iudicando præscriptas non observat, jus eas interpretandi invadit, limites jurisdictionis migrat, & alia facta quibus litigantibus detrimentum importatur, committit. Ex hac vero gravaminum diversitate, diversi etiam recursuum casus prodeunt. Si autem natura horum ad unum omnium perquiratur, facta summorum imperii tribunalium, quæ illis ansam dederunt, vel quod legislativam potestatem ipsis non competentem affectarunt, vel quod normam in iudicando præscriptam transgressa sunt, approbari nequeunt. Cum tamen si illud contingat, is cui potestas legislativa competit, sua auctoritate gravamen ex hoc iudiciorum molimine ortum tollere debeat, & si hoc eveniat, is cui potestas iudiciaria constat, implorandus sit, ut, cum jus cogendi iudicem, ut normam in iudicando sibi præscriptam observet, habeat, gravamen ex ejusmodi transgressione enatum, suo interventu perimat: clarissime inde apparet, rebus ita circumstantibus, ad eum cui utraque potestas & legislativa & iudiciaria constat, quique superior est, esse confugiendum. Cumque in imperio nostro germanico POTESTAS LEGISLATIVA ET JUDICIARIA IMPERATORI & STATIBUS simul competant, hique in harum CONSORTIO sint constituti, (§. XXIV-XXIX.

XXIX. §. XXXIX–XLIV.) gravatos a summis imperii tribunalibus, si superioris auxilium ad gravamina hæc lenienda implorare velint, ad comitia recurrere oportere, hinc fundamentum hujus recursus in laudato isto consortio collocandum esse, manifesto patet. Accedit, quod cum diversa sint recurrentium gravamina, atque quædam ex iis a superiore vi potestatis legislativæ, quædam autem vi potestatis judicariæ emolliri debeant, si fundamentum recursus in sola potestate legislativa poneremus, illi recursus, quorum gravamina vi potestatis judicariæ tollenda sunt, & vice versa fundamento carerent.

§. LXXIII.

Idem efficitur ex judiciorum constitutione.

Probari etiam hæc possunt ex ipsa judiciorum constitutione. Superior enim si potestatis judicariæ exercitium aliis committit, se uti §. XXXII observavimus, jure suo non privat, sed illud non obstante hac concessione, adhuc sibi retinet, & salute publica poscente, hoc exercet (§. XXXII), imo etiam ex ipsa jurisdictionis concessione jus nanciscitur, inquirendi in judiciorum facta, utrum normæ in judicando præfixæ conformia sint nec ne? (§. XXXIV) ut ne litigantibus ex hujus normæ neglectu gravamina inferantur. Cum tamen iudices non solum hanc normam migrent, si litem jurisdictioni positum excedunt, sed etiam si leges finistre contorquent, atque gravamina in illo casu orta vi potestatis judicariæ summovenda sint, in hoc autem vi potestatis legislativæ tolli debeant, ad utramque potestatem recurrendum esse, in propatulo jacet. Cumque in Germania IMPERATOR & STATUS utri-

N

usque

usque hujus potestatis consortes sint (§. XXIV-XXIX
§. XXXIX-XLIV), ad eos in comitiis congrega-
tos vi hujus consortii recursus patet. Hinc recursum
in dicto hoc potestatis legislativæ & judicariæ con-
sortio fundandum esse, etiam hac ex ratione com-
strari potest. Minime autem fundamenta hujus re-
medii cum *Auctore der kurtzen und gründlichen Be-
währung &c.* supra citato, in ea tantum potestatis ju-
dicariæ parte, vi cujus status in constitutione summo-
rum imperii tribunalium concurrunt, stabilienda sunt.
Rebus enim ita comparatis a judicio aulico, cum illud
si procancellarium imperii excipias, imperator solus
constituat, recurri ad comitia non possit.

§. LXXIV.

Corroboratur etiam legibus imperii.

Nec leges imperii defunt, quibus hæc fulciri
queant. Sic si circa interpretationem constitutionum
aut legum imperii dubia occurrant, in *J. P. Art. V.*
§. 56. dispositum est, ut hæc negotia ad comitia remit-
tantur, quia uti HENNIGES a) acutissimus harum ta-
bularum interpres auctor est, ejusmodi judiciorum fa-
cta potestatem legislativam saperent, quæ tamen au-
toritas summis tribunalibus nunquam impertita est.
Ex his autem prono alveo fluit, partes gravatas, si ju-
dicia ejusmodi negotia ad comitia non remittant, juste,
ad ea recurrere posse. Si autem in his causis recur-
runt, a potestate statuum legislativa auxilium contra
hæc judiciorum facta quærunt, atque status etiam gra-
vamina inde orta vi potestatis legislativæ tollunt. In
eorum favorem autem quibus ex migratione limitum,
summum

a) in *Meditat. Spec. V.* p. 784. lit. e).

summis imperii tribunalibus in iudicando scriptorum, gravamen illatum est, jam in capitulatione Ferdinandi IV. Art. 43, quod etiam in subsequen- tibus repetitum est, statutum legimus: *Auch obbemeldetem unserm lieben Neven, dem Churfürsten zu Mayntz, ein und andre Sachen der klagenden Stände, wann schon selbige unsere Geheimte- und Reichs-Hoff-Ræthe betreffen, in den Churfürstl. oder gesambten Reichs Ræthen, ihrer Art und Eigenschaft nach, zu bringen, zu proponiren, und zur Deliberation zu stellen, kein Einbalt gethan* — — werde: quæque in Projecto capitulationis perpetuæ a) paululum mutata, & in novissimam b) sic translata sunt: *Wir wollen und sollen auch obbemeldeten Churfürsten zu Mayntz der Kayserlichen Proposition zu Folge, und dem Reiche zum besten, eine und andre Sachen, wie auch der klagenden Stände Beschwer- niß, wann auch schon dieselbe unsre Reichs-Hof- und andre Ræthe und Bediente betreffen, in das Churfürstl. oder in alle Reichs Collegia zu bringen, zu proponiren, und zur Deliberation zu stellen, keinen Einbalt thun* — Ex quibus verbis cum MOSERO c) colligo, statibus licere, querelas de iudicio aulico ad comitia deferre. Hi autem aliam de hoc iudicio conquerendi occasio- nem non habent, ac si iis gravamina ab illo fuerint illata. Cum tamen hæc gravamina vel si vis facta est legibus, vel si limes jurisdictionis migratur, orian- tur, & gravatis de illis in J. P. Art. V. §. 56. jam sit provisum, superflua esset hæc dispositio, si illam de il- lis gravaminibus intelligere vellemus, hinc eam ad

N 2

ca

a) Art. XIII.

b) Art. XIII. §. 6.

c) in der Betrachtung des Recurs. c. V. §. 17. p. 203.

ea gravamina, quæ si iudex normam jurisdictioni scriptam transgreditur, substantiam capiunt, merito restringimus. Cum vero si de his recursus instituitur, non potestas legislativa, sed potestas iudiciaria, & in specie jus attendendi & examinandi actus iudicis, utrum normæ in iudicando præscriptæ sint conformes, nec ne? excitetur, hujus generis recursus in potestate iudiciaria fundatos esse, primo intuitu apparet.

§ LXXV.

Atque illustratur statuum testimoniis.

Tandem etiam testimonia ipsorum statuum huic sententiæ favent. Eminent ex his bene multis illa, quæ corpus Evangelicorum decreto Casareo anno 1715 in comitiis evulgato, anno insequenti opposuit, quæque in *Electis Jur. Publ. a)* prostant. In his notanter inter alia dicunt: — *sondern, daß ihr (der Stände) einziges Absehen dahin gerichtet ist, daß die höchste Reichs-Gerichte in den Schrancken ihres Amts, welches allein in applicatione der Reichs-Satzungen ad Factum speciale, in besondern Proceß-Sachen bestehet, verbleiben, nicht aber diese überschreiten, und die Stände in modo procedendi, gegen die heilsame Constitutiones beschweren, — — — & paucis interjectis — — dahero die Stände nach dem Exempel ihrer Vorfahren, hierüber und wegen gleicher unpartheyischer Administration der Justiz, ein Auge mit zu schlagen, so wohl recht als nöthig haben — — & porro — — indessen will man anierzo nur noch berühren, daß auch die Parthey-Sachen unter den Ständen des Reichs, nicht allein in so fern*
man

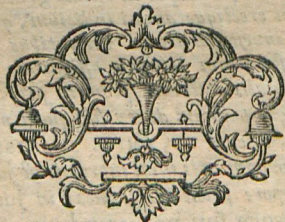
a) Tom. IX. p. 253.

 man zusiehet, daß die höchste Judicia ihre gesetzte
 Schrancken nicht überschreiten, sondern auch in wich-
 tigen Fällen, quoad ipsam decisionem caussæ principa-
 lis -- mit gutem Grunde -- vor dem Reichs-Tage
 gezogen werden können -- Quæ omnia EPHORIAM
 in summa imperii tribunalia, in cujus societatem,
 status se cum imperatore descendisse, optima
 juris ratione contendunt, satis
 demonstrant.

ERRATA.

Pag. 46. l. 3. dele *b*) & post verba *esse volunt lege: & ex*
eo KRESSIUS b)

Pag. 82. pro GÜNDENRODE lege GÜNDERRODE.

CIV

V I R O
NOBILISSIMO ATQVE CLARISSIMO,
ARENTINO KOEPKENIO,
AMICO SUO ÆSTUMATISSIMO,
AUCTORI HUIUS DISSERTATIONIS
DOCTISSIMO

S. P. D.

P R A E S E S.

Quum solida eruditionis TUA magna industria TIBI parata, multisque in rebus satis perspecta hac eximia dissertatione TUA conspicuum jam exhibeas documentum, vere letor, TIBIQUE ex animo gratulor. Est hoc praecipuum egregii erectique animi indicium, quod non solum in percipiendis, investigandisque veritatibus omnem colloaueris operam, sed etiam laborum assiduitate & pertinacia tam praclarum legalis doctrinae specimen proferre laudabiliter potueris, quidque polliceri de TE sibi queat patria, publice demonstrares. Quibus cum TU, AMICE SUAVISSIME, decoratus sis, insignibus ornamentis, mihi imprimis est jucundissimum. Ex quo enim tempore praelectiones meas in Jure Canonico, Publico, practicisque fori praeparamentis, frequentantem melius TE noscendi facultas data fuit, magna cum voluptate animadverti alacritatem, animique TUI ardorem in perdiscendis prudentia artisque nostrae doctrinis, indefesso enim studio

dio ad scientiarum fastigia tendens effecisti, ut haud medio-
crem perfectionis gradum in quavis legitima scientiæ parte
sis assecutus. Neque tamen mens TUÆ quævis in rem faci-
entia perferutatura, solius jurisprudentiæ finibus contineri
potuit, sed aliquando profundius peruestiganda censuit studio-
rum laudabilium fundamenta. Quam obrem non solum cla-
rissimorum Actorum ZIEGLERI, BRUNNEMANNI, aliorum-
que exempla secutus, primum S. S. Theologiæ præceptis TE
ad munia sacra olim destinatum imbui curasti; verum etiam
præter prælectiones HONORATISSIMORUM COLLEGARUM
CARRACHII, NETTELBLADTHI, atque HEISLERI, in eas di-
sciplinas, quæ juris studio adminicula præbent, lucemque
asserunt, ducibus celeberrimis hujus Academiæ Professori-
bus STIEBERITZIO, MEYERO, IOACHIMO, WEBERO, &
EBERHARDO incubuisti gnaviter, nec quicquam quod rationi-
bus TUIS inserviat, prætermisisse videris. Fuit is studio-
rum TUORUM finis, ut singula perquirendo non modo solidam
legum acquireret scientiam, sed & impigre quæsitam exor-
naret, cujus compos factus jam hinc discessurus laudandum
cepisti consilium, laboribus TUIS academicis eximio hoc eru-
ditionis specimine coronam imponendi. Quæ cum animo
TUO staret sententia, pergratum mihi fuit, quod me auctore
& suafore argumentum nobile percolendum elegeris, Disser-
tationis hujus TUÆ publico examini subjiçienda me præ-
fidem, non tam auxiliatorem, quam potius dexteritatis TUÆ
testem volueris. Ego vero quantum in omnibus juris disci-
plinis præstare valeas, probe intelligens, jure civili pene ex-
hausto, adeo trita TE incedere via nolui, sed thema erudito
silo TUO exarandum judicavi, cujus tam se commendaret
dignitas, quam quo scientiis, quibus imbutus, præstantique
TUO ingenio dignum conderes monumentum. Nullibi nisi
in jure publico nostro, meliorem, uberiorem, & ad hunc fi-
nem

nem aptiorem suppetere materiam arbitratus maxime litigio illius capite ex genuinis principiis suis deducendo, operam TUAM collocari volui, quo & Dissertatio ob argumenti excellentiam, & TUA eruditio egregio isto specimine sint conspicuae. Neque me has TUAS primitias expectantem animoque jam præcipientem spes fefellit, sed potius industria TUA expectationi meæ parem præstitit eventum. Hanc enim Dissertationem TUAM sedulo perlegens, atque majori cum voluntate sæpius relegens satis perspexi, quanta diligentia, quantoque ingenii ac iudicii acumine expensa sint omnia; Qua de causa operam egregie navatam gratulor, cum omni meo adjuvamento isti TUI labores fuerint desituti, præter quod TIBI cogitata mea de hoc argumento communicaverim. Virtutibus TUIS claro hoc specimine publice demonstratis præmia ubique parata spondeo patrios nunc repetenti penates. Denique VIRO SUMME REVERENDO, CANONICO CAPITULI ECCLESIAE COLLEGIATÆ S. S. PETRI ET PAULI MAGDEBURGENSIS MERITISSIMO, PARENTI TUO OPTIMO de filio tantis virtutibus, studiisque ornato gratulor, quem iam spei, omnique expectationi suæ optime respondentem, senectutis solatium, paratumque sibi auxilium atque columen futurum intuetur. Nihil reliquum est, nisi ut TE discedentem votis meis prosequar, SUMMIQUE NUMINIS favorem omni tempore TIBI præsentem apprecer. Faxit DEUS ut quicquid IPSI honorificum, patriæque salutare suscipies, felici gaudeat successu, conatibus TUIS benevole adspiret, TEQUE mei memorem salvum atque incolumem perpetuo conservet. Vale.

Dab. emms. Halæ, in Academia Fridericiana, d. XII.

Calend. Febr. MDCCLVI.

ULB Halle

001 607 952

3

sb.

VD18

Pub. 4. num. 5. *Pl. 6. 10.*

Q. D. B. V.
DISSERTATIO IVRIS PVBLICI

1756

9.9
3

DE
CONSORTIO
IMPERATORIS
ET
STATVVM IMPERII
IN POTESTATE
LEGISLATORIA ET IVDICIARIA,
GENVINO FVNDAMENTO
RECVRSVS AD COMITIA,

EX CLEMENTISSIMO ^{QVAM} SVPERIORVM PERMISSV,
SVB PRAESIDIO

VIRI ILLVSTRIS, EXCELLENTISSIMI, CONSVLTISSIMI,

IO. ERNESTI FLOERCKE, ICTI,
POTENT. BORVSS. REGI A CONSILII SANCTIORIBV,
ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORIS,
ILLVSTRIVM ICTORVM HALENSIVM PRAESIDIS ORDINARIJ,
ANTECESSORIS PRIMARIJ, COMIT. PALAT. CAESAREI,
PATRONI ET STVDIORVM PROMOTORIS
AETERNVM DEVENERANDI,

DIE X. FEBR. MDCCLVI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBMITTET

A V C T O R

ARENTINVS KOEPKEN
MAGDEBVRGENSIS.

HALAE AD SALAM LITERIS HENDELIANIS.

